

“วัฒนธรรมข้าว” วัฒนธรรมเพื่อการค้าในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ของชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียว

วัฒนธรรมข้าวของชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ถือได้ว่ามีความสำคัญที่นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงจากสมัยดั้งเดิมอย่างมากทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมข้าวของชุมชนแต่เดิมเป็นวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อการบริโภคเป็นหลักต่อมาในช่วงต้นทศวรรษที่ 25 เมื่อเกิดความเจริญเติบโต มีการขยายความเป็นเมืองเพิ่มขึ้น ชาวบ้านในชุมชนได้เริ่มให้ความสนใจวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ที่มุ่งเน้นเพื่อการค้าเป็นหลัก ดังนั้นเพื่อศึกษาองค์ประกอบสำคัญที่นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมข้าวของชาวนาตามรูปแบบสมัยใหม่ที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาในการศึกษาวัฒนธรรมข้าวตามรูปแบบสมัยใหม่ออกเป็น 3 ประเด็นประเด็นแรก เป็นการศึกษาลักษณะของวัฒนธรรมข้าว : วัฒนธรรมทางการค้าในระบบเศรษฐกิจส่วนประเด็นที่สอง ปัจจัยในการผลิตข้าว และประเด็นที่สาม กระบวนการผลิตข้าว

ประเด็นแรก ลักษณะของวัฒนธรรมข้าว: วัฒนธรรมทางการค้าในระบบเศรษฐกิจ

ตามที่ได้กล่าวข้างต้นในเรื่องวัฒนธรรมข้าวสมัยใหม่ของชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวที่ชาวนาในชุมชนได้เปลี่ยนแปลงจากวัฒนธรรมข้าวสมัยดั้งเดิมที่เน้นการผลิตเพื่อบริโภคเป็นหลักและเมื่อมีความเจริญ ความทันสมัย พร้อมกับมีเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้ชาวนาในชุมชนได้เปลี่ยนวัฒนธรรมข้าวที่มีวิธีการผลิตเพื่อเป็นการค้าที่ต้องอาศัยความรวดเร็วในการผลิต และข้อจำกัดของแรงงาน ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยเงินลงทุนสนับสนุนในทุกขั้นตอนซึ่งในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวมีลักษณะวัฒนธรรมข้าว : วัฒนธรรมทางการค้าในระบบเศรษฐกิจเฉพาะชุมชนพอสรุปได้จากวัฒนธรรมข้าวสมัยใหม่ ดังนี้

1. ผลิตเพื่อการค้าหรือการจำหน่าย

ชาวนาทั้งสองชุมชนในสมัยดั้งเดิมที่มีการผลิตเพื่อการบริโภคเพียงอย่างเดียวการผลิตเพื่อการค้า หรือ เพื่อจำหน่ายเริ่มให้ความสำคัญตั้งแต่มีการติดต่อไปมาอย่างสะดวกโดยเฉพาะการเดินทางโดยทางบกที่อาศัยรถยนต์ทางรถยนต์ช่วงปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา การผลิตข้าวของชาวนาในชุมชนผลผลิตที่ได้จะนำออกจำหน่ายทั้งหมดไม่เหลือไว้ทำพันธุ์แต่อย่างใดเนื่องจากพอถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวจะมีรถเกี่ยวข้าวเข้ามารับจ้างที่นาซึ่งจะมีชาวนาพร้อมใจกันให้รถเกี่ยวเข้ามาเกี่ยวในนาของตนเนื่องจากครวเรือนแต่ละครวเรือนในชุมชนจะทำในเวลาเดียวกันหรือใกล้เคียงกันและเมื่อเกี่ยวข้าวมีการวัดความชื้นกันที่บริเวณนาและจำหน่าย และเมื่อได้รายได้จากการจำหน่ายบางครวเรือนจะนำไปชำระหนี้กับพ่อค้าคนกลางที่ชาวนาได้ไปนำมาเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง อุปกรณ์ที่ใช้ทำนามาล่วงหน้า และตกลงจะชำระหนี้เมื่อหลักการเก็บเกี่ยวได้ รวมถึงนำเงินที่ได้นำไป

ชำระหนี้เงินกู้ที่ใช้ในการลงทุนทำนา บางรายจะนำเงินที่ได้เพื่อใช้หนี้ในการเช่าที่นา และเงินที่เหลือจากค่าใช้จ่ายใช้สอยภายในครัวเรือน ส่งเงินให้ลูกหลานเรียนหนังสือ ค่ารักษาพยาบาลของจิปาตะ และบางส่วนเพื่อใช้เป็นทุนในการผลิตข้าวต่อไป

2. ปลุกข้าวนาปี และนาปรัง

เนื่องจากชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียว เป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับแหล่งน้ำทางธรรมชาติ ได้แก่ กลุ่มน้ำสาขาที่ราบแม่น้ำบางปะกง ห้วย หนอง คู คลองทางธรรมชาติ และคลองชลประทาน เช่น คลองประเวศน์บุรีรมย์ คลองสีขาว คลองบางกะไห และคลองสีเขียว ทำให้ชาวนาในชุมชนสามารถทำนาได้เกือบตลอดทั้งปี ถึงแม้จะมีปัญหาดินเค็มอันเป็นผลมาจากน้ำทะเลไหลเข้ามาในนาตามฤดูกาลชาวนาก็สามารถแก้ไขปัญหานี้ไปได้ และหลีกเลี่ยงฤดูกาลน้ำเค็มที่ทำให้ไม่สามารถผลิตข้าวได้ ถึงแม้พื้นที่ทำนาของทั้งสองชุมชนจะสามารถผลิตข้าวได้ถึงปีละ 3 ครั้ง แต่ชาวนาในชุมชนจะนิยมปลุกข้าวแค่เพียงปีละ 2 ครั้ง เพื่อให้เข้าได้คุณภาพ

3. ที่ดินเป็นของตนเอง ที่ดินเป็นของตนเองพร้อมเช่าเพิ่มเติม และที่ดินเช่า

ในชุมชนสีขาวส่วนใหญ่จะมีที่ดินเป็นของตนเอง แต่ในชุมชนสีเขียวจะเช่าที่ดินในการทำนาเสียเป็นส่วนใหญ่ ครัวเรือนที่เช่าที่นาจะเช่ามาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษประมาณ 50-60 ปีมาแล้วและมีการเช่าต่อกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน การเช่าที่ดินมีมากกว่า 10 ไร่จนกระทั่งเช่ามากกว่า 100 ไร่ ค่าเช่าที่ดินมีตั้งแต่ไร่ละไม่กี่ร้อยบาทจนกระทั่งถึง 800-1,000.-กว่าบาท

4. ปลุกเฉพาะนาหว่านน้ำตม

การทำนาคำในอดีตผลผลิตไม่เป็นตามความต้องการของชาวนาเนื่องจากการผลิตแต่เดิมเป็นไปเพื่อการบริโภค อาศัยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นตัวกำหนด เครื่องมือการผลิตไม่ทันสมัย มีการใช้แรงงานจากสัตว์ และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สมัยใหม่การผลิตเป็นไปเพื่อจำหน่ายทำให้ชาวนาจำเป็นต้องเร่งการผลิตการทำนาหว่านน้ำตมจึงเป็นทางเลือกใหม่ของชาวนาที่มีพื้นที่เหมาะสมมีคันน้ำล้อมรอบและสามารถควบคุมน้ำได้ประหยัดแรงงาน และเวลา

5. ปลุกเฉพาะข้าวเจ้า (ข้าวขาว)

เนื่องจากในชุมชนทั้งสองมีน้ำที่เพียงพอในการปลุกข้าวทั้งปีทำให้ชาวนานิยมการปลุกข้าวเจ้าเพราะสามารถใช้เวลาไม่ยาวนานนักในการปลุก 4 เดือนกว่า ซึ่งการปลุกข้าวเจ้า (หอมมะลิ) จะใช้เวลาในการปลุกนาน 5-6 เดือน

6. ใช้พันธุ์ข้าวที่หาซื้อได้จากท้องตลาด

พันธุ์ข้าวหาซื้อจากตลาดคลองสวนที่อยู่ใกล้ชุมชน และที่ตลาดแปดริ้ว พันธุ์ข้าวที่นิยมจะขึ้นอยู่กับภาระแนะนำของนาย เพื่อนบ้าน รัฐบาล ไม่เคยเข้ามาแนะนำในชุมชนถึงพันธุ์ข้าวที่ดี

อย่างไรชาวบ้านจะทดลองปลูกไปเรื่อย ๆ ตามคำแนะนำของเพื่อนบ้านด้วยกันหรือจากการที่พ่อค้าได้นำสินค้าและเมล็ดพันธุ์มาขาย

7. มีการจ้างแรงงาน และใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นเครื่องทุ่นแรงในการผลิต

ในปัจจุบันการผลิตข้าวเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยดั้งเดิมเนื่องจากการผลิตข้าวไม่ใช่เป็นการมุ่งผลิตเพื่อการบริโภคเพียงอย่างเดียวอีกต่อไปแล้วแต่เป็นการผลิตเพื่อการค้าเป็นหลักทำให้ชาวนาจำเป็นต้องมีการแข่งขันกันมากยิ่งขึ้นประกอบกับในชุมชนได้เริ่มมีการนำเอาเทคโนโลยีและความทันสมัยเข้ามาใช้ในการทำนามีการเปลี่ยนแปลงมีตั้งแต่ถนนที่ทำจากดินกลายเป็นดินลูกรังและเป็นถนนคอนกรีตทำให้การสัญจรไปมามีความสะดวกรวดเร็วขึ้นจึงมีการนำเทคโนโลยีเคลื่อนย้ายเข้าสู่ชุมชนอย่างง่ายแรงงานสัตว์ที่ใช้อยู่เดิมมีการเลิกใช้ด้วยการนำเอาเครื่องไถนามาใช้ทดแทนเริ่มตั้งแต่หลังช่วงในปี พ.ศ. 2533-2535 เป็นต้นมา การทำนาในทุกครัวเรือนได้เปลี่ยนกรรมวิธีการผลิตจากระบบอุปถัมภ์ที่มีอยู่ในสมัยดั้งเดิมที่มีสมาชิกในครอบครัวและญาติพี่น้องให้ความช่วยเหลือเปลี่ยนเป็นการจ้างแรงเกือบทุกขั้นตอนตั้งแต่การเตรียมดิน การหว่าน การพ่นยาฆ่าแมลง ฯลฯ แรงงานที่รับจ้างจะเป็นคนในชุมชน และชุมชนใกล้เคียงจนกระทั่งการเก็บเกี่ยวพร้อมกับใช้เครื่องมือทุ่นแรงในการผลิตพร้อมกันไปด้วย

8. ขาดเงินทุนที่ใช้สำรองในการผลิตระยะยาว

ชาวนาส่วนใหญ่ของทั้งสองชุมชนในการผลิตข้าวเมื่อถึงฤดูกาลผลิตจะมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการลงทุนในการผลิตระยะยาวในแต่ละครั้งจะใช้วิธีหยิบยืม หรือกู้ทั้งในระบบและนอกระบบ การกู้ในระบบจะใช้เงินจากเงินกองทุนเงินล้าน ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์ (รทส.) ส่วนนอกระบบจะเป็นพ่อค้าที่ขายสินค้าการเกษตรที่ให้ชาวนานำเมล็ดพันธุ์ข้าว เครื่องหว่านข้าว เครื่องเกี่ยวข้าว นำไปใช้ก่อน และเมื่อถึงฤดูกาลเก็บผลผลิตจะใช้เป็นเงิน โดยคิดค่าใช้จ่ายที่นำไปใช้หนี้คืน

9. รัฐบาลไม่ค่อยให้การสนับสนุน

การผลิตข้าวในชุมชนเป็นการผลิตตามความต้องการของชาวนา และตามคำแนะนำพันธุ์ข้าวจากพ่อค้าคนกลาง และเพื่อนบ้าน การให้ความสนใจของภาครัฐจะพอมืออยู่บ้างก็แค่มีการแจกเมล็ดพันธุ์ในวันสำคัญ ๆ และ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา มีการแจกปุ๋ยเกษตรให้กับชาวนา แต่ปุ๋ยที่ช่วยเหลือชาวนากับเป็นปุ๋ยที่คุณภาพต่ำทำให้ชาวบ้านเลิกใช้และนำปุ๋ยที่ตนได้รับคำแนะนำจากพ่อค้ามาใช้

10. ไม่ให้ความสำคัญกับพิธีกรรม

แต่เดิมในชุมชนจะมีพิธีกรรมทุกขั้นตอนในการผลิตข้าวแต่ในระยะเวลาเกือบ 30 ปีมานี้หลังจากมีการสัญจรไปมาสะดวกเร็วยิ่งขึ้นมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเกี่ยวข้องในการผลิตข้าว

ชาวนาไม่ต้องอาศัยธรรมชาติเป็นตัวกำหนดแต่อาศัยคลองชลประทานที่อยู่ในชุมชนและใกล้ชุมชน เช่น คลองประเวศบุรีรมย์ คลองสีขาว คลองสีเขียว การบูชาสิ่งศักดิ์จึงแทบจะไม่มีเหลือแต่ชาวนา ในชุมชนบางครัวเรือนยังมีการไหว้แม่โพสพ ผีนา และใน 6 ชุมชนที่อยู่ในตำบลกอกไผ่จะมีการจัด พิธีกรรมขึ้นเป็นงานประจำปีที่เรียกว่า “งานประเพณีทำบุญกลางทุ่ง” โดยจัดทำขึ้นทั้ง 6 ชุมชน โดย สลับกันจัดในแต่ละชุมชน

11. ความแตกต่างทางสถานะภาพเศรษฐกิจ

บางครอบครัวในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวยังมีสถานะทางเศรษฐกิจที่ฝืดเคืองมาแต่ เดิมที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยเฉพาะในชุมชนสีเขียวที่ชาวนาส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องเสียดค่าเช่าทำให้รายได้จากผลการผลิตข้าวในแต่ละปีจะต้องนำเงินจำนวนหนึ่งไปเสียดค่าเช่าซึ่ง สิ่งเหล่านี้กลายเป็นวัฏจักรของชาวนาประกอบกับปัจจัยการผลิตทั้งทางด้านแรงงาน ราคาสินค้า เครื่องมือทั้งที่เช่าและซื้อขาด ราคาสูงขึ้นทำให้สถานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นจากราคาข้าวในตลาดที่มี ราคาสูงขึ้นรวมถึงการรับจ่านำราคาข้าวจึงเป็นสิ่งที่ไม่สมดุลกันระหว่างรายได้และรายจ่ายของ ชาวนา

12. ใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ และปุ๋ยหมักทางชีวภาพแทนปุ๋ยจากมูลสัตว์

เดิมในชุมชนแถบนี้ใช้ปุ๋ยจากมูลสัตว์ (วัว ควาย) ในการบำรุงการผลิตข้าวให้มีความ เจริญเติบโต และเร่งผลผลิตต่อมาเมื่อความเจริญทางวิทยาศาสตร์เข้าสู่ชุมชนปุ๋ยวิทยาศาสตร์จึงถูก นำขึ้นทดลองใช้ ได้สร้างความเจริญเติบโตและผลผลิตเป็นจำนวนมากอย่างรวดเร็วทำให้ชาวนาจึง ได้หันมาใช้มากขึ้นแต่ผลของการใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์นานวันเข้ากับทำลายดินทำให้ดินเสื่อมชวนา จึงต้องใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากในการซื้อปุ๋ยเพื่อบำรุงดินประกอบมีการรณรงค์ให้มีการปุ๋ยชีวภาพจาก หน่วยงานรัฐบาลประจำท้องถิ่นชาวนาบางครัวเรือนได้หันมาทำปุ๋ยชีวภาพแต่การทำปุ๋ยชีวภาพต้อง ใช้เวลานานในการหมัก และต้องใช้พื้นที่เป็นจำนวนมากในการตั้งถังหมักทำให้ชาวนาเลิกการใช้ ปุ๋ยหมักหันมาใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ต่อไปโดยต้องลงทุนซื้อปุ๋ยซึ่งในปัจจุบันมีราคาแพงมากขึ้น

13. ชาวนาเน้นความสะดวกในการขายผลผลิต

พฤติกรรมการขายผลผลิตข้าวของชาวนายังคงไม่ได้เปลี่ยนแปลงจากสมัยดั้งเดิม คือ การ ขายข้าวให้กับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อ โดยที่ไม่ได้ขายข้าวให้กับโรงสี หรือผู้บริโภคโดยตรงทำให้ ขาดอำนาจการต่อรองราคา การเปลี่ยนแปลงที่ต่างจากสมัยดั้งเดิมคือ การที่พ่อค้าคนกลางใช้เรือมา ซื้อข้าว แต่ในปัจจุบันใช้รถยนต์เข้ามารับซื้อข้าวในที่นา

ประเด็นที่สอง : ปัจจัยในการผลิตข้าว

การผลิตข้าวของชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวยังมีการดำเนินการผลิตข้าวที่มีการเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่สมัยดั้งเดิมและพัฒนาการจนกระทั่งในปัจจุบันได้อาศัยองค์ประกอบสำคัญในการผลิต ดังนี้

1. ที่ดิน

ก่อนที่ชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวจะเข้าสู่สมัยใหม่ที่ดินของทั้งสองชุมชนมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการทำนาปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักเพื่อใช้ในการบริการบริโภคต่อมาเมื่อบริเวณทั้งในชุมชน และบริเวณใกล้เคียงมีการพัฒนาตั้งแต่สร้างถนนหนทางเป็นถนนมีรถยนต์เป็นพาหนะแทนเรือ มีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นภายในชุมชนที่ดินที่เคยเป็นแหล่งการผลิตข้าวได้ลดลงข้าวที่เคยเป็นแหล่งผลิตได้ลดปริมาณลง

ความเหมาะสมของดิน

ทั้งสองชุมชนเป็นชุมชนมีลักษณะทางกายภาพของดินที่ไม่มีความแตกต่างกันเนื่องจากโครงสร้างของดินเป็นชุดเดียวกันเช่นเดียวกับในจังหวัดฉะเชิงเทราที่มีลักษณะธรณีสันแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ กลุ่มดินต้น กลุ่มดินนา กลุ่มดินไร่ กลุ่มดินมีสภาพเป็นกรด กลุ่มดินทราย และกลุ่มพื้นดินเค็มชายฝั่งทะเล ซึ่งในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวลักษณะธรณีของดินเมื่อแบ่งกลุ่มแล้วอยู่ในกลุ่มดินนา (กลุ่มดินนาแบ่งออกเป็นกลุ่มดินนาทั่วไป กลุ่มนาดี และกลุ่มนาเลว) ประเภทกลุ่มดินนาทั่วไปหรือบริเวณต่ำที่เรียกว่า ดินที่ลุ่มที่ครอบคลุมอำเภอบ้านโพธิ์ ซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำทะเล และน้ำกร่อย มีการระบายน้ำเลว ความสามารถในการอุ้มน้ำสูงซึ่งเรียกชุดดิน และหมายเลขชุดดินว่า “ชุดดินบางกอก (4)” ทั้งนี้เนื้อดินเป็นดินเหนียว ปรากฏิรยาของดินเป็นกรดเล็กน้อย เนื่องจากมีตะกอนหลายชนิดปะปนกัน และมีความสมบูรณ์ปานกลางถึงสูง เหมาะสำหรับการทำนาข้าวโดยมีปริมาณแร่ธาตุอาหารตามธรรมชาติค่อนข้างสูง สามารถปรับปรุงให้ปลูกข้าวนอกฤดูได้ถ้ามีน้ำเพียงพอ ส่วนชุดดินประเภทนี้จะไม่เหมาะสมกับการปลูกไม้ผล และพืชไร่ เนื่องจากเป็นพื้นที่น้ำท่วมถึงแต่ถ้าสามารถหาวิธีการป้องกันน้ำท่วมการปลูกพืชผลไม้ และพืชไร่ก็สามารถทำได้สำเร็จเช่นกัน

พื้นที่ทำนาปลูกข้าว

การทำนาปลูกข้าวจะมีความเหมาะสมของดินแล้วพื้นที่ทำนาปลูกข้าวต้องมีความเหมาะสมอยู่ด้วยการสำรวจพื้นที่ทำนาของชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวมีพื้นที่ทำนาที่เป็นพื้นที่อยู่ในบริเวณที่มีคลองซอยแยกจากลุ่มน้ำสาขาที่ราบแม่น้ำบางปะกงนอกจากนี้พื้นที่ยังเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตชลประทานที่มีทั้งคลองประเวศบุรีรมย์ และคลองสีเขียว ลักษณะดินเป็นดินเหนียว ระบายน้ำเลว มีปริมาณแร่ธาตุทางธรรมชาติค่อนข้างสูง เหมาะสมต่อการทำนาแต่เนื่องจากแม่น้ำบางปะกงที่ไหลผ่านจะเป็นน้ำเค็มปีละ 6-8 เดือน สภาพพื้นที่ดินจึงมีสภาพเป็นกรด

น้ำ และสภาพดินฟ้าอากาศ

ชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียว มีลักษณะน้ำและสภาพดินฟ้าอากาศใกล้เคียงกับชุมชน

อื่น ๆ ในจังหวัดจะเชิงเทราที่มีความเหมาะสมในการทำนาปลูกข้าวทั้งนาปี และข้าวนาปรัง ซึ่งการปลูกข้าวนาปี จะเป็นพื้นที่ที่อาศัยทั้งแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่มีมากพอหรือเป็นแบบฝนเมืองร้อน การปลูกข้าวจึงมีการปลูกข้าวนาสวน (น่าน้ำฝน) การปลูกข้าวประเภทนี้มีความต้องการน้ำตั้งแต่ 875-2,000 มิลลิเมตรต่อปี ส่วนข้าวนาปรัง หรือ การปลูกข้าวนาหว่านน้ำตามจะอาศัยแหล่งน้ำชลประทานซึ่งทั้งสองชุมชนจะมีคลองชลประทานและใกล้คลองชลประทานหลายแห่ง ได้แก่ คลองประเวศบุรีรมย์ คลองสีเขียว คลองพระองค์เจ้า ไชยอนุชิต ซึ่งข้าวนาปี และข้าวนาปรังจะคิดค่าเฉลี่ยความหนาแน่นของปริมาณน้ำทั้งปีจะแยกออกตามฤดูซึ่งสามารถแบ่งได้ 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-ตุลาคม จากปริมาณเฉลี่ยในรอบ 10 ปี ประมาณ 1,162 มิลลิเมตรต่อปี เดือนกันยายนเป็น ช่วงที่มีฝนมากที่สุด วัด ได้ประมาณ 285.4 มิลลิเมตร นอกจากนั้นจะตกในเดือนพฤษภาคม กรกฎาคม และตุลาคม ส่วนฤดูหนาว จะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ ในช่วงฤดูหนาวอากาศไม่หนาวจัด มีอุณหภูมิเฉลี่ย 22.7 องศาเซลเซียส จะสูงสุดในเดือนธันวาคม และฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม-พฤษภาคม ในช่วงฤดูร้อนอากาศค่อนข้างร้อนจัด อุณหภูมิเฉลี่ย 35.3 องศาเซลเซียส และสูงสุดในเดือนเมษายน อย่างไรก็ตามการปลูกข้าวนาปี และข้าวนาปรังของชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวถึงแม้จะเป็นบริเวณที่มีน้ำเพียงพอต่อการปลูกข้าวแต่ปัญหาอย่างหนึ่งที่ทั้งสองชุมชนได้ประสบกับปัญหาในการปลูกข้าวเนื่องจากสภาพของดินเปรี้ยวจัดเนื่องจากดินมีปฏิกิริยาเป็นกรดอย่างแรงทำให้การละลายของเหล็กแมงกานีส และอลูมิเนียมสูงขึ้นและอาจส่งผลทำให้ขาดธาตุฟอสฟอรัสทำให้อาจเป็นพิษต่อข้าวอย่างรุนแรงได้ และบางปีดินมีน้ำท่วมเข้าถึง ไปยังที่นา และเมื่อถึงฤดูแล้ง คลองซอยที่แยกจากคลองประเวศบุรีรมย์ซึ่งมีน้ำตลอดปี แต่พอในช่วงฤดูแล้งน้ำในคลองจะมีระดับต่ำกว่าปกติใช้ทำการเกษตรไม่ทั่ว ไปถึงทั้งนี้เนื่องจากคลองซอยต่าง ๆ มีสภาพตื้นเขิน

การเสื่อมคุณภาพของดิน

พื้นที่ส่วนใหญ่ของทั้งสองชุมชนมีขีดจำกัดของดินในการปลูกข้าวแต่เนื่องจากชาวนาในชุมชนมีการปลูกข้าวเพียงอย่างเดียวเป็นเวลานานติดต่อกันหลายปีโดยไม่มีการปรับปรุงบำรุงดิน เพราะที่ดิน ไม่ใช่ของตนเอง การบำรุงจะมีเพียงอย่างเดียว คือ การที่ชาวนาใส่ปุ๋ยเคมีในข้าวเพื่อต้องการเร่งการเจริญเติบโต และเพิ่มผลผลิตให้กับการข้าวที่ปลูก

แหล่งเงินทุน

เกษตรกรที่ทำการกู้เงินซื้อวัสดุการผลิต และเช่าที่ดินจากพ่อค้า-นายทุนในท้องถิ่นต้องประสบกับปัญหาการขายผลผลิต เพราะพ่อค้า-นายทุนจะเป็นผู้รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรทั้งหมด และหักชำระหนี้สินจากราคาผลผลิต ถ้าเกษตรกรรายใด ไม่ปฏิบัติตามก็จะหมดสิทธิ์ทันทีในกรรมสิทธิ์การเช่าที่ดิน และเงินลงทุนเป็นเหตุให้เกษตรกรต้องขายผลผลิตราคาต่ำกว่าที่อื่น

ในบางครั้งทำให้เกษตรกรขาดรายได้ นอกจากนั้นยังมีการกู้เงินจากแหล่งเงินทุนอื่น ๆ จากสถาบันการเงิน ได้แก่ ธนาคารเกษตร และสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง กองทุนจากกลุ่มเกษตรกรด้วยกัน เช่น กองทุนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

พื้นที่ปลูกข้าว

องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ชาวนาไม่มีที่ดินทำกิน

การย้ายถิ่นเพื่อเข้ามาตั้งรกรากในชุมชนสีข้าว และชุมชนสีเขียวในสมัยดั้งเดิมการผลิตข้าวถือได้ว่าเป็นอาชีพหลักที่สำคัญเพื่อใช้ในการบริโภค ต่อมาเมื่อสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมการผลิตข้าวไม่ใช่เป็นเพียงการผลิตเพื่อการบริโภคเท่านั้นแต่การผลิตยังเป็นไปเพื่อการค้า และด้วยความไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วชาวนาที่เคยเป็นเจ้าของที่ดินกับ ไม่สามารถรักษาที่ดินทำกินที่มีอยู่เดิมไว้ได้ และกลายเป็นผู้เช่า หรือต้องยอมขายที่ดินทำกินไปในที่สุด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับทั้งสองชุมชนกับไม่มีความแตกต่างกันอย่างใดดังเช่นชาวนาในชุมชน ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า คนมีที่นาเช่าจำนวนทั้งหมด 50 ไร่ ปลูกทั้งข้าวนปี และข้าวนาปรังรวม 30 ไร่ ที่เหลืออีก 20 ไร่ เป็นที่อยู่อาศัย และทำอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ได้เช่าที่ดินมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษเพื่อประกอบอาชีพทำนาปลูกข้าว โดยก่อนหน้าพ่อของตนเองเล่าว่าที่ดินผืนที่เช่าอยู่นี้เคยเป็นของครอบครัวเรามาก่อน และมีการขายร่วม 40 ปีมาแล้วและเมื่อขายแล้วก็เช่ามาตลอด การขายที่ดินเนื่องจากไม่มีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงครอบครัว เงินที่ได้จากการขายก็นำไปซื้อหาของบริโภค และเครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในครอบครัว และที่เหลืออีกส่วนได้นำเงินมาซื้อปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง เป็นต้น ส่วนชาวนาคณะอื่น ๆ ก็มีปัญหาเหมือนกับครอบครัวตนเองที่ต้องนำที่นาไปขายเนื่องจากไม่เพียงพอสำหรับเลี้ยงคนในครอบครัวบางคนก็นำที่ดินไปจำนำกับพ่อค้า หรือนายทุนเมื่อไม่มีเงินไถ่คืนก็ถูกยึดที่นา หรือ บางครอบครัวก็ไปเอาเมล็ดพันธุ์หรืออุปกรณ์การผลิตมาจากพ่อค้าพ่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวบางครั้งได้ผลผลิตไม่เป็นไปตามต้องการขาดแคลนน้ำในการผลิตคลองชลประทานประเวศน์บุรีรัมย์ไม่สามารถมีน้ำส่งพอหรือไหลพอเข้าคลองสีเขียวที่เป็นคลองย่อยได้ เกิดน้ำเสีย นอกจากนั้นชาวนายังขาดความรู้เรื่องการใช้ปุ๋ยเพื่อการเกษตร และวิธีการบำบัดน้ำเสีย นอกจากนั้นราคาผลผลิตตกต่ำถูกพ่อค้าคนกลางเอาเปรียบกดราคาทำให้ชาวนาขาดการต่อรองทุนสำรองที่เตรียมไว้ไม่เพียงพอซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวเหล่านี้เป็นที่มาของการสูญเสียที่ดินทำกินในที่สุด

กล่าวสรุปได้ว่า การสูญเสียที่ดินทำกินของชาวนาชุมชนสีข้าว และชุมชนสีเขียว องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ชาวนาไม่มีที่ดินทำกินและเช่าจนกระทั่งในปัจจุบันประกอบไปด้วย การขาดแคลนรายได้ที่เพียงพอในการเลี้ยงครอบครัว การนำเงินไปซื้อปัจจัยการผลิตที่มีราคาสูง ผลผลิตของข้าวมียราคาต่ำพ่อค้านายทุนเป็นผู้รับซื้อผลผลิตทั้งหมด และหักชำระหนี้สินจากราคา

ผลผลิตถ้าเกษตรกรรายใดไม่ปฏิบัติตามก็จะหมดสิทธิ์ในกรรมสิทธิ์การเช่าและด้านเงินทุน เป็นเหตุให้ชาวนาต้องขายผลผลิตในราคาต่ำที่ต่ำกว่าที่อื่นในบางครั้งเป็นการขาดรายได้แก่ชาวนา

ตารางที่ 4-19 ขนาดพื้นที่ทำนาปลูกข้าวชุมชนสีขาว (ระหว่าง 1 มกราคม-31 มกราคม 2551)

ขนาดพื้นที่ทำนาปลูกข้าว	จำนวน/ ครัวเรือน	เปอร์เซ็นต์
ต่ำกว่า 1 ไร่	-	0
1-5 ไร่		0
6-10 ไร่	-	0
11-15 ไร่	2	13.33
16-20 ไร่	3	20.00
21-25 ไร่	1	6.67
26-30 ไร่	3	20.00
31-50 ไร่	3	20.00
51-100 ไร่	11	13.33
มากกว่า 100 ไร่	1	6.67
รวม	15	100

หมายเหตุ ข้อมูลจากกระทรวงเกษตร และสหกรณ์แบบสำรวจขึ้นทะเบียนเกษตรกร (แบบทบก.01) ปี พ.ศ. 2552

จากตารางที่ 4-19 ขนาดพื้นที่ทำนาปลูกข้าวชุมชนสีขาวจำนวนทั้งหมด 15 ครัวเรือน รวม 100 เปอร์เซ็นต์ ชาวนามีพื้นที่ทำนาปลูกข้าว 11-15 ไร่ มีทั้งหมด 2 ครัวเรือน คิดเป็น 13.33 เปอร์เซ็นต์ ชาวนามีพื้นที่ทำนา 16-20 ไร่ จำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็น 20.00 เปอร์เซ็นต์ ชาวนามีพื้นที่ทำนา 21-25 ไร่ จำนวน 1 ครัวเรือน คิดเป็น 6.67 เปอร์เซ็นต์ ชาวนาที่มีพื้นที่ 26-30 ไร่ จำนวน 3 ครัวเรือนคิดเป็น 20.00 เปอร์เซ็นต์ ชาวนามีพื้นที่ 31-50 ไร่ จำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็น 20.00 ไร่ ชาวนามีพื้นที่ทำนา มากกว่า 100 ไร่ จำนวน 1 ครัวเรือน คิดเป็น 6.67 เปอร์เซ็นต์

ตารางที่ 4-20 ขนาดพื้นที่ทำนาปลูกข้าวชุมชนสีเขียว (ระหว่าง 1 มกราคม-31 มกราคม 2551)

ขนาดพื้นที่ทำนาปลูกข้าว	จำนวน/ครัวเรือน	เปอร์เซ็นต์
ต่ำกว่า 1 ไร่	-	0
1 ไร่	-	0
6-10 ไร่	-	0
11-15 ไร่	2	3.23
16-20 ไร่	7	11.29
21-25 ไร่	2	3.23
26-30 ไร่	7	11.29
31-50 ไร่	21	33.87
51-100 ไร่	21	33.87
มากกว่า 100 ไร่	2	3.23
รวม	62	100

หมายเหตุ ข้อมูลจากกระทรวงเกษตร และสหกรณ์แบบสำรวจขึ้นทะเบียนเกษตรกร (แบบทบก.01) ปี พ.ศ. 2552

จากตารางที่ 4-20 ขนาดพื้นที่ทำนาปลูกข้าวชุมชนสีเขียวจำนวนทั้งหมด 62 ครัวเรือน รวม 100 เปอร์เซ็นต์ ชาวนามีพื้นที่ทำนาปลูกข้าว 11-15 ไร่ มีทั้งหมด 2 ครัวเรือน คิดเป็น 3.23 เปอร์เซ็นต์ ชาวนามีพื้นที่ทำนา 16-20 ไร่ จำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็น 11.29 เปอร์เซ็นต์ ชาวนามีพื้นที่ทำนา 21-25 ไร่ จำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็น 3.23 เปอร์เซ็นต์ ชาวนามีพื้นที่ 26-30 ไร่ จำนวน 7 ครัวเรือนคิดเป็น 11.29 เปอร์เซ็นต์ ชาวนามีพื้นที่ 31-50 ไร่ จำนวน 21 ครัวเรือน คิดเป็น 33.87 ไร่ ชาวนามีพื้นที่ทำนา มากกว่า 100 ไร่ จำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็น 3.23 เปอร์เซ็นต์

กล่าวสรุปได้ว่า ชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวมีพื้นที่ในการทำนาปลูกข้าวในแต่ละครัวเรือนไม่ต่ำกว่า 10 ไร่ ส่วนที่มีที่ดินในการทำนาปลูกข้าวระหว่าง 15-30 ไร่ มีอัตราการถือครองที่ดินใกล้เคียงกันยกเว้นแต่ในกรณีครอบครองเกิน 100 ไร่ในการทำนาปลูกข้าวชุมชนสีเขียวจะมีเป็นจำนวนมาก

การใช้ประโยชน์จากที่ดิน

ชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียว เป็นชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากที่ดิน โดยแบ่งออกเป็นหลายประเภท ดังนี้

บริเวณที่อยู่อาศัย

การใช้ที่ดินเพื่อบริเวณที่อยู่อาศัยในชุมชนสีขาวชาวบ้านส่วนใหญ่กระจายกันอยู่บริเวณสองฝั่งของคลองประเวศน์บุรีรมย์ คลองสีขาว ใกล้วัดสีขาว และแนวถนนกอไผ่ 2 ส่วนอาคารที่พักอาศัยส่วนใหญ่จะเป็นอาคารปูนชั้นเดียว และปูนสองชั้น ส่วนชุมชนสีเขียวชาวบ้านส่วนใหญ่จะอยู่อาศัยบริเวณข้างคลองสีเขียว วัดสีเขียว และแนวถนนกอไผ่ 4 อาคารที่พักส่วนใหญ่จะเป็นอาคารไม้ชั้นเดียว บ้านไม้ได้ดูสูง บ้านไม้ชั้นล่างผสมปูนชั้นบน ปูนชั้นเดียว และปูนสองชั้น

บริเวณพาณิชยกรรม

ชุมชนสีขาวการใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชยกรรม ส่วนใหญ่อยู่ใกล้บริเวณวัดสีขาว จะมีร้านค้าอาคารพาณิชย์ หอพัก อพาร์ทเมนต์ และบริเวณถนนกอไผ่ 2 มีร้านค้าอีกจำนวนหนึ่งอยู่กระจัดกระจายบริเวณพาณิชยกรรมเหล่านี้จะขายสินค้าอุปโภคและบริโภค ส่วนชุมชนสีเขียวที่ดินเพื่อการพาณิชยกรรมอยู่ใกล้บริเวณใกล้โรงงานบ้านเช่าใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรม จะขายสินค้าอุปโภค และบริโภคเสียเป็นส่วนใหญ่

บริเวณอุตสาหกรรม

ในชุมชนสีขาวและบริเวณชุมชน มีโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นเป็นจำนวนมาก อาทิ โรงงานทำถุงมือยาง โรงงานทำยางรถยนต์ และผลิตเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์

บริเวณสถานที่ราชการ

สถานที่ราชการในชุมชนสีขาวจะมีหน่วยงานราชการเป็นที่ตั้งของสถานศึกษา 2 แห่ง คือ โรงเรียนวัดสีขาว และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดสีขาว ตั้งอยู่ใกล้บริเวณคลองประเวศน์บุรีรมย์ และโรงเรียนเทศบาลที่อยู่ติดด้านหลังโรงเรียนวัดสีขาว และใกล้กับโรงแรมที่มีอยู่ในชุมชน ส่วนสถานที่ราชการของชุมชนสีเขียวจะมีโรงเรียนวัดสีเขียวที่อยู่ติดกับวัดสีเขียว และองค์การบริหารส่วนตำบลกอไผ่ที่อยู่ติดถนนทางหลวง 3001 กอไผ่-อ่อนนุช และมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกอไผ่ซึ่งตั้งอยู่ด้านหลัง

บริเวณพื้นที่ปลูกข้าว

พื้นที่ทำการเกษตรทั้งในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวในสมัยดั้งเดิมพื้นที่เกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่ทำการปลูกข้าวมีเหลือเพียงบางส่วนเป็นที่พักอาศัยส่วนในสมัยใหม่ทั้งสองชุมชนพื้นที่ทำการเกษตรที่เคยเป็นเจ้าได้เปลี่ยนมาเป็นที่นาเช่าเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในช่วงเข้าสมัยใหม่ ประกอบกับสภาพทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจได้เปลี่ยนไปต้นทุนการผลิตสูงขึ้น แรงงานทำนาหาได้ยากทำให้การขายผลผลิตลดลง

แรงงานคน-สัตว์-เครื่องจักร

ในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวมักมีการใช้แรงงานที่มีการเปลี่ยนแปลงจากสมัยดั้งเดิมที่ใช้แรงงานคนทำงานพร้อมกับแรงงานสัตว์และเมื่อเข้าสู่สมัยใหม่แรงงานจากสัตว์ถูกลดเลิกหายไปเหลือเพียงแรงงานคน และนำแรงงานจากเครื่องจักรมาใช้ทดแทนแรงงานสัตว์ แรงงานคนถือได้ว่าเป็นปัจจัยแรงงานที่สำคัญเพราะแรงงานคนในปัจจุบันเป็นแรงงานที่หาได้ยากไม่เหมือนสังคมในสมัยดั้งเดิมที่แรงงานมาจากเครือญาติที่ประกอบไปด้วยพ่อ-แม่ลูกญาติพี่น้อง ลูกเขย-สะใภ้จะช่วยกันในการทำนาหน้าที่แรงงานผู้ชายจะเป็นหลักในการทำนา เช่น การเตรียมเครื่องมือในการผลิต เช่น ไถ คราด ควาย หรือ วัว ฯลฯ แรงงานผู้หญิงจะดำนา หว่านข้าว เตรียมหุงหาอาหาร ส่วนในปัจจุบันแรงงานได้เปลี่ยนไปมากขาดแรงงานที่จะมาทำงานเนื่องจากสมาชิกในครอบครัวมีจำนวนน้อยลงมีความเป็นครอบครัวเดี่ยวสูงมากขึ้น ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นกำลังแรงงานที่ได้มาก็ด้วยวิธีการจ้างแรงงาน หรือใช้เครื่องจักรทดแทนที่นำมาจากสังคมและวัฒนธรรมตะวันตก เคลื่อนย้ายเข้าสู่สังคมกำลังพัฒนาตะวันออก แรงงานหนุ่มสาวที่มีในสมัยดั้งเดิมเปลี่ยนวิถีชีวิตเข้าสู่กระบวนการในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีตั้งขึ้นเป็นจำนวนมากทั้งในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง คนทำงานที่มีอยู่ในปัจจุบันจะอยู่ในรุ่นพ่อ-แม่ หรือปู่ยา-ตา-ยายที่ยังพอมีแรงงานทำงานไหวส่วนใหญ่อายุจะอยู่กับคนที่มียุ 45 ปีเป็นต้นไปการทำงานจากเดิมที่จะต้องทำเองทุกขั้นตอนตั้งแต่การเตรียมดิน การหว่านเมล็ดพันธุ์ การดำนา การหว่าน ฯลฯ สมัยปัจจุบันทุกขั้นตอนในการทำนามีการจ้างแรงงาน การจ้างแรงงานจะมีทั้งในชุมชน และนอกชุมชนแรงงานเหล่านี้จะไม่ได้รับจ้างทำนาในทุกขั้นตอน หรือเป็นชานาโดยอาชีพ แต่จะรับจ้างเฉพาะขั้นตอนในบางขั้นตอนในการปลูกข้าว เช่น รับจ้างไถดิน หว่าน ฉีดยาฆ่าแมลง ใส่ปุ๋ย หรือแม้กระทั่งรับจ้างเกี่ยวและก็มีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อหรือนำไปขายต่อยังโรงสีใกล้ชุมชน (ทั้งสองชุมชนไม่มีโรงสี) แรงงานจากสัตว์ ที่ใช้ทำนามีทั้งวัว และความชวานายกเลิกไปประมาณไม่เกิน 30 ปี นี้และในระหว่างนี้ก็มีเครื่องมือ เครื่องจักรสมัยใหม่เข้ามาไม่ว่าจะเป็นรถไถนาเดินตาม รถไถนาประเภทคนขึ้นควบคุม รถหว่านข้าว เครื่องนวดข้าว รถเกี่ยวข้าว เครื่องสูบน้ำ เป็นต้น

กล่าวได้ว่าในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวมักไม่มีการใช้แรงงานสัตว์ต่อไปอีกแล้วมีเพียงแรงงานจากคน และแรงงานจากเครื่องจักรกลที่นำมาวิถีชีวิตทางสังคม และวัฒนธรรมตะวันตกได้มาด้วยการจ้างหรือให้ค่าตอบแทนไม่มีการตอบแทนด้วยแรงงานหรือลงแขกแต่อย่างไร

ทุนในการผลิตข้าว

การผลิตข้าวในปัจจุบันทั้งชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวมียุทธศาสตร์การผลิตไม่แตกต่างกันเนื่องจากเป็นชุมชนที่มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชนที่เหมือนกันที่ทุกครัวเรือนประกอบ

อาชีพในการทำนาเพื่อใช้ในการบริโภคเป็นหลักการใช้ทุนในการผลิตข้าวจึงไม่ได้มีความแตกต่างกันซึ่งการใช้ทุนการผลิตในสมัยดั้งเดิมเมล็ดพันธุ์ได้มาจากในชุมชน หรือมีการเก็บไว้หลังจากการเก็บเกี่ยวถ้ามีไม่มากพอก็หีบยืมกันในชุมชน ปุ๋ยไม่จำเป็นต้องมีการหาซื้อก็จะได้จากมูลสัตว์ ขาฆ่าแมลงไม่จำเป็นต้องใช้เพราะไม่มีศัตรูข้าวมากมาย แหล่งน้ำได้มาจากธรรมชาติ และคลองชลประทานในชุมชนหนี้สินหรือทุนจึงไม่ใช่ปัญหาหลักของชาวนา ต่อมาในชุมชนมีการพัฒนาถนนหนทางเปลี่ยนแปลงเพื่อความสะดวกรวดเร็วขึ้นมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อการผลิตข้าว วัสดุวิธีการผลิตได้เปลี่ยนไปเพื่อการค้าและเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงได้ส่งผลกระทบต่อทุนในการผลิตของชาวนาทั้งจากแรงงานภายในครอบครัว หรือ การช่วยลงแขกเปลี่ยนเป็นแรงงานจ้างผลิต จ้างเตรียมดิน จ้างหว่าน จ้างใส่ปุ๋ยเคมีเร่งการผลิต จ้างใส่ยาป้องกันเพลี้ยแมลงและศัตรูข้าว หรือแม้กระทั่งดินในการทำนา ค่าใช้จ่ายนับวันยิ่งสูงขึ้นและยิ่งไปกว่านั้นชาวนาเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตจะมีพ่อค้าคนกลางเข้ามารับเกี่ยว และขายผลผลิตพร้อมกับวัดค่าความชื้นและจ่ายเงินทันทีเนื่องจากชาวนาคัดปัญหาความยุ่งยากที่จะต้องจ้างรถไปขายยังโรงสีจึงถูกคราตาและการต่อรองซึ่งเมื่อขายไปแล้วได้กำไรน้อย หรือถูกคราตาบางครั้งไม่พอกับค่าใช้จ่าย และหนี้สินที่ได้กู้หรือหีบยืมไว้

ต้นทุนในการผลิตข้าว

การผลิตข้าวในปัจจุบันของชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวมีต้นทุนการผลิตข้าวทำสำคัญได้แก่

1. ค่าเช่าที่ดิน ในแต่ละชุมชนค่าเช่าที่ดินมีลักษณะใกล้เคียงกัน และเจ้าของที่ดินเป็นเอกชนทั้งหมดที่เป็นคนในชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นคนแถวลุ่มน้ำบางปะกง และในกรุงเทพฯ ที่มาซื้อที่ดินไว้ตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษและให้เช่าเรื่อยมา การให้ค่าตอบแทนจากการเช่าที่ดินจะเป็นเงินทั้งหมดไม่มีการให้เป็นข้าวเปลือก หรือข้าวสารแต่อย่างใด ราคาเช่าจะตกไร่ละ 800 บาท บางรายก็ตก 1,000.-บาทต่อไร่
2. ค่าจ้าง ในการจ้างของชาวนาทั้งสองชุมชนจะจ้างทั้งแรงงานคน และแรงงานเครื่องจักรส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะต้องจ่ายพร้อมทั้งแรงงานคน และแรงงานจากการเช่าเครื่องจักร เช่น การเตรียมดินค่าเช่ารถไถนาตกต่อไร่เท่าไร่ และคนที่ขึ้นไปควบคุมรถไถนา ราคาที่จ้างจะคิดค่าน้ำมันต่างหาก หรือ แม้แต่ขั้นตอนการหว่านก็เช่นกันนอกเสียจากจะจ้างคนหว่านอย่างเดียวโดยไม่ใช่แรงงานคนหว่าน นอกจากนั้นยังเป็นการจ้างพ่นยา การจ้างใส่ปุ๋ย ซึ่งค่าจ้างสามารถแบ่งได้เป็นค่าจ้างแรงงานคน และแรงงานเครื่องจักร ดังนี้

ตารางที่ 4-21 ค่าจ้างในการผลิตข้าวระหว่าง “ค่าแรงงานคน” และ “ค่าแรงงานเครื่องจักร
ชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียว มิถุนายน พ.ศ. 2554

ประเภทการจ้าง	ค่าแรงงานคน (บาท/ไร่)	ค่าแรงงานเครื่องจักร (บาท/ไร่)
1. ค่าจ้างเตรียมดินทำเทือก		600
2. ค่าจ้างหว่าน	60	
3. ค่าจ้างใส่ปุ๋ย	160	
4. ค่าจ้างฉีดยาคุมหญ้า	160	
5. ค่าจ้างฉีดยาปราบศัตรูพืช	60	
6. ค่าจ้างรถเกี่ยว	380	70

หมายเหตุ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในชุมชน

ตารางที่ 4-22 การเปรียบเทียบข้อดีของการใช้แรงงานคน และเครื่องจักรในการจ้างทำนา
ชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียว

ประเภทค่าจ้าง	แรงงานคน	แรงงานเครื่องจักร
1. เตรียมดิน	1. สร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิด	1. สะดวกรวดเร็วเนื่องจาก แปรปรวนเป็นพื้นที่ใหญ่
2. จ้างหว่าน	2. สร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิด	2. เมล็ดข้าวกระจายเสมอกัน
3. ใส่ปุ๋ย	3. ประหยัดค่าใช้จ่าย	3. รวดเร็ว, สิ้นเปลือง ค่าใช้จ่ายฉีดยาคุมหญ้า ยา ปราบศัตรูข้าว
4. การเก็บเกี่ยวผลผลิต	4. ได้เมล็ดข้าวเต็มรวง สูญเสียน้อย	4. ประหยัดเวลา และแรงงาน ในยามคับขัน หรือขาดแคลน แรงงาน

ตารางที่ 4-23 การเปรียบเทียบข้อเสียของการใช้แรงงานคน และเครื่องจักรในการจ้างทำนา
หว่านน้ำตมชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียว

ประเภทค่าจ้าง	แรงงานคน	แรงงานเครื่องจักร
1. เตรียมดิน	1. ซ้ำเสียเวลาหาแรงงาน	1. เสียค่าน้ำมันเชื้อเพลิง เนื่องจากแปรปรวนน้ำมันใหญ่ เสียค่าเช่า, ราคาเครื่องสูง, ต้องคอยบำรุงรักษาเครื่อง
2. จ้างหว่าน	2. เสียเวลาต้องใช้คนจำนวนมาก	2. เสียค่าเช่า หรือหาซื้อ ใช้ เงินเป็นจำนวนมาก เสียค่า บำรุงรักษา
3. ใส่ปุ๋ย, ขาปราบศัตรูพืช, ฉีดยาคุมหญ้า	3. อันตรายจากการใช้ยา ดิน เสื่อม, ศัตรูพืชบางชนิดต้านยา	3. ปัดตกภัยกับชาวนา, เสียค่าเช่า หรือซื้อในราคาสูง
4. เก็บเกี่ยวผลผลิต	4. เสียเวลาในการหาแรงงาน	4. เมล็ดข้าวหลุดร่วงได้ไม่ เต็มที่, ความชื้นสูงไม่มี การนำมตาก่อน

หมายเหตุ ข้อมูลชาวนาชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียว

ตารางที่ 4-24 ต้นทุนการผลิตข้าวนาปี/นาปรัง “ประเภทค่าจ้าง” ชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียว
พ.ศ. 2554

ต้นทุนการผลิตข้าวนาปี		ต้นทุนการผลิตข้าวนาปรัง	
ค่าใช้จ่าย (ราคา/ไร่)		ค่าใช้จ่าย (ราคา/ไร่)	
ค่าที่ดิน		ค่าที่ดิน	
ค่าเช่าที่ดิน	800-1,000	ค่าเช่าที่ดิน	800-1,000.-
ค่าแรงงาน		ค่าแรงงาน	
ค่าจ้างรถไถนา		ค่าจ้างรถไถนา	
ค่าจ้างหว่าน		ค่าจ้างหว่าน	
ค่าจ้างใส่ปุ๋ย		ค่าจ้างใส่ปุ๋ย	
ค่าจ้างฉีด/ พ่นยาคุมหญ้า	60	ค่าจ้างฉีด/ พ่นยาคุมหญ้า	

ตารางที่ 4-24 (ต่อ)

ต้นทุนการผลิตข้าวในปี		ต้นทุนการผลิตข้าวปรัง	
ค่าจ้างกำจัดพืช/แมลง	60	ค่าจ้างกำจัดพืช/แมลง	
ค่าจ้างนวด/รถเกี่ยว		ค่าจ้างนวด/เกี่ยว	

การจ้างแรงงานจากคน และแรงงานจากเครื่องจักร ในชุมชนสีข้าว และชุมชนสีเขียวในปัจจุบันมีการจ้างแรงงานเกือบทุกขั้นตอน แรงงานที่จ้างทั้งคนและเครื่องจักรจะเป็นคนในชุมชน และชุมชนใกล้เคียงเข้ามารับจ้างส่วนใหญ่เป็นที่รู้จักกันดี แรงงานจากเครื่องจักรจะมีอยู่บางบ้านที่เป็นเจ้าของเองและจะนำรถของตนเองให้เช่าโดยจะคิดเป็นไร่และจ่ายค่าน้ำมันรถต่างหาก ส่วนกรณีการนวดข้าว เกี่ยวข้าวทั้งสองชุมชนไม่มีบ้านใดเป็นเจ้าของรถเกี่ยวข้าวการรับเกี่ยวข้าวจะมาจากภายนอกชุมชนที่อยู่ชุมชนใกล้เคียงซึ่งในปัจจุบันทั้งสองชุมชนไม่มีการเกี่ยวข้าวจากแรงงานคนแล้วซึ่งก็นับว่าเป็นการดีอย่างหนึ่งเพราะทำให้เกิดความรวดเร็วและไม่ต้องใช้แรงงานหรือหากนเกี่ยว ซึ่งรถเกี่ยวจะทำการนวดได้ด้วยและเมื่อเกี่ยวแล้วไม่ต้องนำมาตากแห้งผู้รับจ้างนวดข้าวเกี่ยวข้าวจะนำเครื่องมาวัดความชื้นและตีราคากันข้าวที่เกี่ยวข้องได้

อย่างไรก็ตาม การผลิตข้าวในปัจจุบันถึงแม้ว่าจะไม่จำเป็นจะต้องใช้แรงงานจากคนเป็นจำนวนมาก หรือการช่วยลงแขกแต่สิ่งหนึ่งที่ชาวนาต้องยอมรับสภาพ และไม่สามารถปฏิเสธอีกต่อไปได้ ก็คือ ค่าจ้างแรงงานทั้งคนและเครื่องจักร ค่าปุ๋ย ค่ายาป้องกันวัชพืช ค่ายาคุมหญ้า ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสาเหตุที่ทำให้ต้นทุนในการผลิตข้าวมีราคาสูงขึ้น เป็นเงาตามตัวมาด้วยซึ่งการผลิตข้าวในชุมชนปากปลัดขัยมุด และชุมชนคลองแขวงกลั่นจะมีต้นทุนที่ใช้การผลิตข้าวในแต่ละครั้ง ดังนี้

ตารางที่ 4-25 ต้นทุนที่ใช้ในการผลิตข้าวชุมชนสีข้าว และชุมชนสีเขียว

รายการ	บาท/ ไร่
1. ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว	500
2. ค่าเตรียมดิน	800
3. ค่าปุ๋ยเคมี	1,600
4. ปุ๋ยชีวภาพ	1,000
5. สารเคมีกำจัดแมลง	300

ตารางที่ 4-25 (ต่อ)

รายการ	บาท/ไร่
6. สารเคมีกำจัดโรคต่าง ๆ	150
7. สารเคมีกำจัดวัชพืช	400
8. ค่าไฮโมน	100
9. ค่าเก็บเกี่ยว	650
10. ค่าขนส่ง	150
11. ค่าน้ำมัน	600
12. ค่าแรง (ตัดหญ้า ฉีดยา คูแปลง ฯลฯ)	960
13. อื่น ๆ	500
รวม	7,710

จากตารางที่ 4-25 ต้นทุนการผลิตข้าวต่อไร่ของเกษตรกรชุมชนสีขาวและชุมชนสีเขียว มีต้นทุนการผลิตต่อไร่ 7,710 บาท ผลผลิตที่ได้รับ 800-950 ก.ก./ไร่ แสดงว่าเกษตรกรมีต้นทุนการผลิตอยู่ที่ 8.12-9.64 บาท/ก.ก.

ตารางที่ 4-26 ต้นทุนการผลิตข้าวของชุมชนสีขาว และสีเขียว

รายการ	บาท/ไร่
1. ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว	500
2. ค่าเตรียมดิน	800
3. ค่าปุ๋ยเคมี	1,600
4. ปุ๋ยชีวภาพ	1,000
5. สารเคมีกำจัดแมลง	300
6. สารเคมีกำจัดโรคต่าง ๆ	150
7. สารเคมีกำจัดวัชพืช	400
8. ค่าไฮโมน	100
9. ค่าเก็บเกี่ยว	650
10. ค่าขนส่ง	150

ตารางที่ 4-26 (ต่อ)

รายการ	บาท/ไร่
11. ค่าน้ำมัน	600
12. ค่าแรง (ตัดหญ้า ฉีดยา คูแปลง ฯลฯ)	960
13. อื่น ๆ	500
รวม	7,710

จากตารางที่ 4-27 ต้นทุนการผลิตข้าวต่อไร่ของเกษตรกรชุมชนสีขา และชุมชนสีเขียวมีต้นทุนการผลิตต่อไร่ 7,710 บาท ผลผลิตที่ได้รับ 800-950 ก.ก./ ไร่ แสดงว่าเกษตรกรมีต้นทุนการผลิตอยู่ที่ 8.12-9.64 บาท/ก.ก.

อุปกรณ์ หรือ เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตข้าว

ในสมัยดั้งเดิมชุมชนสีขา และชุมชนสีเขียว การผลิตข้าวไม่มีเครื่องมือเครื่องไม้เครื่องมือที่ทันสมัยในการผลิตข้าว อุปกรณ์ หรือ เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตมาจากแรงงานคนและ แรงงานสัตว์ ได้จากควาย หรือ วัว ช่วยในการไถนา มีคนถือคันไถเดินตาม ใ้จอบ เสียมด้วยการใช้แรงงานคน ในการขุดดิน มีการวิดน้ำเข้านาโดยผ่านคลองชลประทานที่ขุดขึ้นในชุมชน และมีการวิดน้ำเข้านาด้วยการใช้กังหันวิดน้ำ เครื่องมือที่ไม่มีควายช่วยในการทำนาจะทำกันเอง เช่น กระบุงใส่ข้าว หมวกสานลงใส่ทำนา กังหันวิดน้ำ ไม้รวดข้าว แอกควาย ฯลฯ โดยเฉพาะงานประเภทสานด้วยแล้วจะได้จากชุมชนใกล้เคียงที่มีการผลิตขึ้น และมีการทำเลียนแบบกัน ส่วนเครื่องมืออื่น ๆ ชาวนาทั้งสองชุมชนจะไม่นิยมทำแต่จะหาซื้อจากชุมชนตลาดคลองสวนที่เป็นแหล่งการค้าในบริเวณชุมชนนั้น และที่ตลาดแปดริ้ว เช่น เสียมเกี่ยวข้าว คันไถ หัวไถ เป็นต้น

ส่วนอุปกรณ์ หรือเครื่องมือในสมัยใหม่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น โดยเริ่มจากถนนหนทางได้มีการเชื่อมโยงเขาสู่ชุมชนชาวบ้านสามารถออกไปหาสู่กันได้สะดวกมากขึ้นมากกว่าเดินทางโดยเรือในสมัยดั้งเดิมการซื้อเครื่องมือเครื่องไม้เครื่องมือ อุปกรณ์ในการทำนาที่เข้ามาในชุมชนจึงผ่านพ่อค้าคนกลางที่ขายในชุมชนใกล้เคียงและแปดริ้วซึ่งอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในชุมชนสีขา และชุมชนสีเขียวลักษณะต่างกัน ดังนี้

เครื่องมือผลิตข้าว

เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตข้าวตามแบบสมัยใหม่ของชุมชนสีขา และชุมชนสีเขียวมีการใช้เครื่องมือที่นำมา และลอกเลียนแบบความทันสมัยด้วยการนำเทคโนโลยีมาจากรูปแบบ

ตะวันตกมาใช้ในชุมชน โดยหวังประโยชน์ในการผลิตเพื่อการค้าโดยให้มีความสะดวกรวดเร็ว
ยิ่งขึ้นได้แก่

1. รถไถนา

ชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียว ได้เปลี่ยนจากการใช้แรงงานควาย มาเป็นรถไถนาเดิมตาม
และในปัจจุบันได้มีการนำรถไถนาที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ซึ่งรถไถนาที่นำมาใช้คน
สามารถขึ้นไปบังคับควบคุมเครื่องได้ เครื่องไถนาที่นำมาใช้จะมีทั้งขนาดเล็ก และเครื่องไถนา
ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่กับขนาดของที่ดิน หรือ แปลงหน้านั้น ๆ เนื่องจากในชุมชนทั้งสองมีทั้งแปลงนา
ที่มีขนาดไม่เกิน 100 ไร่ และมากกว่า 100 ไร่

ภาพที่ 4-4 รถไถนา (รถแทรกเตอร์)

2. เครื่องหยอดแถวข้าวออก

สมัยดั้งเดิมชาวนาในชุมชนได้มีการหว่านข้าวด้วยมือแต่ในปัจจุบันนี้พบว่า ชาวนา
เกือบทุกครัวเรือนได้มีการเปลี่ยนวิถีชีวิตการหว่านข้าวด้วยมือมาเป็นการปลูกข้าวแบบเป็นแถว
(Straight Row Direct Seeding) ที่เรียกว่า “เครื่องหยอดแถวข้าวออก” (Rice Drum Seeder) ทั้งนี้
เนื่องจากเป็นเครื่องปลูกข้าวที่เหมาะสมกับการทำนาหว่านน้ำตมที่นิยมทำกันในชุมชน ซึ่งการปลูก
ข้าวด้วยเครื่องหยอดแถวข้าวออกจะใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ 8-12 กิโลกรัม/ไร่ (ประหยัดเมล็ดได้
22 กก./ ไร่ หรือ 450 บาท ถัดที่เมล็ดพันธุ์ กก.ละ 25 บาท) เมื่อปลูกไปแล้วต้นข้าวจะขึ้นสวยงาม
เช่นเดียวกับนาดำ คือ ข้าวจะไม่ถูกรบกวนไม่ต้องพิกพื้นระหว่างย้ายปักดำที่เติบโตเนื่อง การ
หยอดจะใช้เวลาชั่วโมงละ 1 ไร่ วันละประมาณ 6-8 ชั่วโมง นอกจากเป็นการประหยัดเมล็ดพันธุ์

ข้าวนายังไม่จำเป็นต้องใช้แรงงานจำนวนมากเพียงแต่ใช้เครื่องและใช้คนควบคุมเครื่องแต่สิ่งที
ชาวนาจะสิ้นเปลืองก็คือ จะต้องเสียค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และค่าจ้างแรงงาน ค่าเช่าเครื่องถ้าชาวนาไม่มี
เครื่องปลูกเอง

3. เครื่องสูบน้ำ

เครื่องสูบน้ำ ชาวนาในชุมชนจะมีการหาซื้อกันทุกบ้านเนื่องจากจะต้องสูบน้ำเข้านา
ถ้ารอขี้มจากเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะเมื่อเข้าฤดูร้อนน้ำในชุมชนคลองสีขาว และชุมชนคลองสีเขียว
จะเหลือน้อยจะไม่มีน้ำเข้านาชาวบ้านจึงรีบสูบน้ำไว้ก่อนเพื่อป้องกันน้ำแห้ง

4. เครื่องนวดข้าว/ เกี่ยวข้าว

ชาวนาสมัยใหม่ในชุมชนสีขาวไม่มีการนวดข้าว เกี่ยวข้าวด้วยการใช้แรงงานคนอีก
ต่อไปแล้วชาวนาจะจ้างเครื่องนวดข้าว/เกี่ยวข้าว ซึ่งเป็นเครื่องมือสมัยใหม่ที่รวดเร็วและประหยัด
มาใช้โดยในตัวเครื่องจะมีระบบเกี่ยว และนวดเข้ารวมไว้ในเครื่องเดียวกันอันประกอบไปด้วย
ระบบต่าง ๆ ที่มีขั้นตอนตั้งแต่ระบบตัด ระบบนวด ระบบทำความสะอาด และแยกฟางข้าวออกจาก
เมล็ดข้าว และเมื่อเสร็จสิ้นแล้วจะได้เมล็ดข้าวและถูกบรรจุเข้ากระสอบทันที

5. โรงสีข้าว

หลังจากมีการนวดข้าว เกี่ยวข้าวเสร็จพ่อค้าคนกลางจะนำเอาข้าวที่เกี่ยวข้องมาขายให้กับ
โรงสีข้าวที่อยู่ในชุมชนใกล้เคียงเจ้าของโรงสีที่เป็นนายทุนจะมีเครื่องจักรกลขนาดใหญ่ที่ใช้สำหรับ
กะเทาะเปลือกออกจากข้าว และยังมีอุปกรณ์อื่น ๆ รวมด้วยเพื่อให้เป็นข้าวเปลือก และข้าวสาร
ในที่สุดซึ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ตู้สีฟัดข้าว ตะแกรงเหลื่อมข้าวกลบ และข้าวสาร ตะแกรงทำความสะอาด
สะอาดข้าวเปลือกระบบต้น เครื่องคัดกรวด เครื่องขจัดมัน ตู้อบ

หน่วยงาน/ องค์กรจัดการผลิตข้าว

การผลิตข้าวของชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียว ในปัจจุบันเป็นการผลิตเพื่อการจำหน่าย
มิได้เน้นให้ความสำคัญกับการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างเช่นสมัยดั้งเดิมแต่อย่างใด การจัดหน่วยงาน
หรือองค์กร ในการผลิตจึงเป็นแบบเรียบง่ายด้วยการอาศัยครอบครัวและเครือญาติเป็นหลัก ต่อมา
เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการผลิตตามรูปแบบสมัยใหม่ที่เน้นการจัดจำหน่ายเป็นหลักการจัดการผลิต
จึงมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นชาวนาจึงไม่สามารถควบคุมปัจจัยการผลิตตามที่กำหนดทั้งนี้
เนื่องจากชาวนาส่วนใหญ่ (คูการถือครองที่ดินเพื่อการปลูกข้าว และพืชล้มลุก ชุมชนสีขาว และ
ชุมชนสีเขียว ไม่มีที่ทำนาเป็นของตนเองที่ดินมาจากการเช่า ไม่มีทุนการผลิตที่เพียงพอต้องอาศัย
เงินกู้จากองค์กรภาครัฐ และเอกชน แรงงานการผลิตมาจากการว่าจ้างไม่มีการลงแขกช่วยเหลือ
และตอบแทนด้วยการเตรียมข้าวปลาอาหาร ขาดความช่วยเหลือจากภาครัฐที่เป็นรูปธรรมทั้ง
องค์กรส่วนท้องถิ่น และระดับชาติในเรื่องการวางแผนการผลิตมีแต่สนับสนุนในเรื่องทุนการกู้ยืม

ที่ผ่านองค์กรในชุมชน และองค์กรของภาครัฐ ซึ่งการขาดปัจจัยดังกล่าวสามารถแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ในการจัดหน่วยงานหรือ องค์กรจัดการผลิตข้าวภายในชุมชนดังต่อไปนี้

1. ภายในครอบครัว และเครือญาติ

ชาวนาในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวในปัจจุบันที่ยังดำรงชีพในการทำนาส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคนที่มีอายุราว 40 ปีขึ้นไปการทำงานเป็นการได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การจัดการผลิตในระดับครอบครัว และเครือญาติจึงมีลักษณะที่ไม่ได้แตกต่างจากสังคมดั้งเดิมมากนักที่ให้ความสำคัญไปกับผู้นำครอบครัว โดยเฉพาะผู้ที่ เป็นพ่อบ้านในการจัดการไม่ว่าจะเป็นเรื่องแหล่งเงินทุน แรงงานที่ใช้ในการผลิต การซื้อหาปัจจัยการผลิต รวมถึงการว่าจ้างเกือบทุกขั้นตอนในการผลิตทั้งการจ้างเตรียมดิน การจ้างหว่าน การจ้างใส่ปุ๋ย การจ้างฉีดยาฆ่าแมลง การจ้างนวด การจ้างเกี่ยว และการว่าจ้างรถที่เข้ามาซื้อข้าวที่ครบกำหนดในวันเกี่ยวและจำหน่ายส่วนผู้ที่ เป็นแม่บ้านยังคงมีหน้าที่ในการหุงหาอาหารแต่เป็นการเตรียมไว้เฉพาะภายในครอบครัวไม่มีการเตรียมอาหารไว้สำหรับผู้รับจ้างในนาคนที่เข้ามารับจ้างจึงต้องเตรียมหาอาหารมารับประทานเอง และถ้า "ไม่ได้เตรียมมาก็จะหาซื้อกันในชุมชน นอกจากนั้นงานในไร่นาของแม่บ้านรวมถึงสมาชิกภายในครอบครัว เช่น ลูก หลาน ปู่ย่า ตายาย ยังพอมีงานในแปลงนาอยู่บ้างก็เพียงแค่การช่วยเก็บหญ้าที่ขึ้นมาแทรกกับต้นข้าว ดูแลพืช และสัตว์ต่าง ๆ ที่เข้ามากัดกินข้าวหรือรบกวนในแปลงนา

ส่วนการจัดการผลิตระหว่างเครือญาติยังคงมีอยู่บ้าง โดยเฉพาะความช่วยเหลือในเรื่องทุนที่คอยให้กู้ยืมในการซื้อปัจจัยการผลิตและค่าจ้าง หรือ เช่าเครื่องมือใน เช่น เมล็ดพันธุ์ ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี-ชีวภาพ รถไถนา เครื่องหว่านข้าว เครื่องเกี่ยวข้าว ฯลฯ การใช้แรงงานช่วยเหลือแบบสังคมดั้งเดิมไม่มีเพราะลูก หลานสมัยใหม่ไม่นิยมการทำงานที่ต้องใช้แรงงานแต่จะสนใจไปรับจ้างทำงานโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง

3. ชาวนาเช่าในชุมชน

ชาวนาเช่าที่ดินถือได้ว่าเป็นหน่วยงาน หรือ องค์กรหลักเพื่อการผลิตข้าวภายในของทั้งสองชุมชนเนื่องจากบุคคล หรือ กลุ่มคนเหล่านี้เป็นชาวนาโดยอาชีพที่ทำนาเป็นหลักอย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดินในการผลิตข้าวก็ตามแต่ชาวนาเหล่านี้แต่เดิมก็เคยเป็นเจ้าของที่ดินมาก่อนตั้งแต่ในสมัยบรรพบุรุษแต่ในขณะเดียวกันในรุ่นปู่ย่า ตายาย หรือ รุ่นบรรพบุรุษก็ได้นำที่ดินไปจำนำ และเมื่อถึงเวลาไม่สามารถหาเงินไปชำระหนี้ได้เนื่องจากปัจจัยหลายประการจากยืมเมล็ดพันธุ์ข้าวมาก่อน บางรายกู้หนี้ยืมสินเพื่อ ไปใช้จ่ายในการผลิต บางรายไปซื้อข้าวของเครื่องใช้ ในครอบครัว บางรายนำเงินไปส่งลูกเรียนหนังสือ และเมื่อถึงเวลาคืนไม่สามารถหาเงินได้ทันตามกำหนดที่ดินที่ได้จำนองไว้จึงถูกยึด หรือบางรายต้องยอมขายไปในที่สุดซึ่งชาวนาได้เล่าว่า ทุนที่

ให้กู้ยืมหรือจำนองที่ดินไว้ส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ที่ยังมีบ้านอยู่ในชุมชน บางคนไม่ได้มีบ้านอยู่ในชุมชนแต่จะมีบ้านอยู่บริเวณลุ่มน้ำบางปะกง และบางรายจะอยู่ในกรุงเทพมหานคร

4. ชาวนารับจ้างนอกชุมชน

เนื่องจากในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียว ชาวบ้านหรือ คนรุ่นใหม่ไม่นิยมทำอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการผลิตข้าวแต่กลับให้ความสนใจไปทำอาชีพประมง เช่น การเพาะพันธุ์ลูกกุ้ง เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลานานาพันธุ์ และอาชีพรับจ้างทำงาน หรือรับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม แทนทำให้แรงงานในการทำนาไม่มีและเพื่อเป็นการหาแรงงานเพื่อทำการผลิตจำเป็นต้องจ้างแรงงานนอกชุมชนแทน เช่น แรงงานจ้างจากอำเภอบางปะกง และแปดริ้วซึ่งจะเข้ามารับจ้างในชุมชนเฉพาะบางขั้นตอนของการผลิตข้าว เช่น ชาวนารับจ้างหว่าน รับจ้างเตรียมดินไถนา รับจ้างฉีดยาฆ่าแมลง รับจ้างฉีดยาคูมยา รับจ้างนวด รับจ้างเกี่ยว ฯลฯ

5. หน่วย/องค์กรของรัฐบาล

หน่วยงาน /องค์กรของรัฐ เป็นนโยบายของรัฐบาลที่กำหนดขึ้นในการพัฒนาทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นของชนบทในการช่วยเพิ่มปัจจัยในการผลิตให้กับชาวนา เช่น ระบบชลประทาน โครงการกองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกร และผู้ยากจน(สป.กษ.) การแจกปุ๋ยให้กับชาวนาในการเร่งการผลิต บัตรเครดิตเกษตรกร

5.1 ระบบชลประทาน ในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวมีคลองชลประทาน ได้แก่ คลองประเวศน์บุรีรัมย์ คลองชุมชนสีขาว คลองชุมชนสีเขียวโดยเชื่อมโยงกับคลองย่อย ๆ

5.2 การประกันราคาข้าว/ การจํานำราคาข้าว ชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวมีการประกันราคาข้าวในสมัยรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นรัฐบาลที่ต้องการแก้ปัญหาการคอร์ปชั่นจากรัฐบาลชุดก่อนเพื่อเป็นการประกันว่าเกษตรกรจะขายข้าวได้ไม่ต่ำกว่า 1 หมื่นบาท (อาจจะปรับขึ้นในปีต่อไป) ถึงแม้ว่าราคาข้าวในท้องตลาดจะเป็นเท่าไรทางรัฐบาลจะชดเชยส่วนที่ขาดหายไปให้ (แต่จะรับประกันโดยจะจ่ายส่วนต่างที่ขายให้ไม่เกิน 25 ตันต่อครัวเรือน) ต่อมาในปี พ.ศ. 2554 เมื่อนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นรัฐบาลได้มีนโยบายโดยเปลี่ยนจากการประกันราคาข้าวมาเป็นรับจํานำราคาข้าวที่มีการรับจํานำราคาข้าวทั้งข้าวเปลือกนาปี นาปรังให้กับเกษตรกร โดยมีจุดมุ่งหมายหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้มีช่องทางการตลาดเพิ่มขึ้นสร้างการต่อรองในการขายข้าวเปลือก สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศด้วยการขยายตัวของการบริโภคภายในรวมทั้งสร้างความแข็งแกร่ง และความมีเสถียรภาพของเศรษฐกิจจากการบริโภคภายในประเทศ และการพึ่งพาตนเอง ซึ่งการที่รัฐรับจํานำข้าวนั้นได้มีข้อกำหนดสิทธิจํานำของเกษตรกรจะจํานำข้าวเปลือกได้ปีละไม่เกิน 2 ครั้ง/ แปลง/ ราย ไม่จํากัดว่าจะเป็นนาปี หรือนาปรังโดยเกษตรกรจะต้องมีหนังสือรับรองจากกรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งผ่าน

ขั้นตอนตามที่รัฐบาลกำหนด ซึ่งทำให้เกษตรกร หรือชาวนาในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวสนใจ เข้าร่วมในการรับจำนำทุกครัวเรือนเนื่องจากชาวนาสามารถจะนำข้าวมาขายโดยรัฐบาลจะรับจำนำ ราคาข้าวที่ 15,000 บาท ชาวนาจะได้รับเงิน 15,000 เลข (กรณีข้าวมีความชื้นที่ 15 เปอร์เซ็นต์) ซึ่งเป็นเงินสด ชาวนามีข้าวเท่าไรก็สามารถขายได้ตามจำนวนผลผลิตที่ได้

5.3 การแจกปุ๋ยให้ชาวนา ชาวนาในชุมชนสีเขียวจะได้รับแจกปุ๋ยจากองค์การบริหาร ส่วนตำบลเพื่อให้ชาวนานำปุ๋ยไปใส่ดินข้าวเพื่อเร่งการผลิต ส่วนในชุมชนสีขาวจะได้รับแจกบาง พื้นที่ที่อยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลออกไม่แจกปุ๋ยจากองค์การบริหาร ส่วนตำบลออกไม่ให้กับชาวนาในชุมชนซึ่งจากการสอบถามจากชาวนาจะไม่นิยมใส่โดยชาวนาได้ ให้เหตุผลว่าปุ๋ยที่ได้รับไม่ค่อยมีคุณภาพที่ดีใส่ในคราวแรกพอต่อไปก็ไม่ใส่จะหาซื้อใหม่กันเอง โดย ศึกษาจากพ่อค้าและเพื่อนบ้านที่ทำนาปลูกข้าวเช่นเดียวกัน

5.4 ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) แห่เงินกู้ที่ชาวนาใน ชุมชนให้ความสนใจกับธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มีทั้งกู้เพื่อเป็น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเกษตรที่กำหนดให้กู้ใช้กินภายใน 12 เดือนหรือ 18 เดือนในกรณีพิเศษ นอกจากนั้นยังกู้ไปเพื่อใช้ลงทุนในทรัพย์สินการเกษตรได้แก่ การซื้อรถไถนาที่ต้องใช้คืนไม่เกิน 15 ปี กู้ไปเพื่อรอขายผลิตผลทางการเกษตร และกู้ไปเพื่อชำระหนี้สินภายนอกที่ชำระหนี้ไม่เกิน 10 ปี หรือ 12 ปีในกรณีพิเศษ

5.5 โครงการกองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกร และผู้ยากจน (ส.ป.ก.ย.) เป็นโครงการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อให้ชาวนาได้ใช้ในการแก้ไขปัญหานี้สินที่ดิน และประกอบ อาชีพ ด้วยการให้กู้เงินเพื่อไปไถ่ถอนที่ดินจากการขายฝากหรือจำนอง หรือการกู้ยืม (นับแต่วันที่ สูญเสียสิทธิ หรือกรรมสิทธิ์ในที่ดินไปไม่เกิน 5 ปี กรณีเกินกว่า 5 ปี แต่ไม่เกิน 10 ปี จะต้องเป็น กรณีที่ผู้กู้ยืมยังทำกินอยู่ในที่ดินแปลงดังกล่าว) โดยทางโครงการกองทุนหมุนเวียนจะให้กู้กับ เกษตรกรในกรณีที่เกษตรกรมีหนี้สินเนื่องจากการนำที่ดินไปขายฝาก หรือ จำนอง หรือทำสัญญา กู้ยืม โดยทางเกษตรกรจะต้องนำเอกสารสิทธิในที่ดิน เช่น โฉนด หรือ น.ส. 3 หรือ น.ส.3ก ให้ เจ้าหนี้ยึดถือไว้เป็นประกัน หรือ ถ้าในขณะที่ทำสัญญากู้ยืมเงินหรือได้สูญเสียสิทธิหรือกรรมสิทธิ์ ในที่ดินไปแล้วเนื่องจากการขายฝาก หรือจำนองหรือการกู้ยืม เกษตรกรจะขอซื้อคืนได้ต่อเมื่อ หนี้สินที่เกิดขึ้นจะต้องเกิดจากเหตุสุจริตและเหตุจำเป็นที่มีอยู่กับเจ้าหน้าที่เอกชนต่อบุคคลทั่วไป หรือธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หรือ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารออมสิน หรือธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมแห่งประเทศไทย (SME) ซึ่งจากการเกิดขึ้นของโครงการกองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกร และผู้ยากจนที่เกิดขึ้น ได้มีชาวนาในชุมชนได้ใช้สิทธิดังกล่าวในการแก้ไขปัญหานี้สินด้วยการกู้ยืม

6. พ่อค้าคนกลาง

พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อข้าวจะเข้ามาในช่วงเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว โดยจะมารับซื้อหลาย ๆ ครัวเรือน ในชุมชนจะเป็นรถขนาดใหญ่ที่มีทั้งเครื่องนวด เครื่องเกี่ยวเข้ามาให้ชาวนาเช่าจะคิดค่าแรง และน้ำมันต่างหากส่วนค่านวดค่าเกี่ยวข้าวจะคิดราคาต่อไร่เป็นจำนวนเท่าไรหลังจากนั้นเมื่อได้ข้าวแล้วจะมีการวัดความชื้นพร้อมกับขายกันที่หน้านาซึ่งพ่อค้าคนกลางนี้จะนำไปขายต่อไปยังโรงสีที่ใกล้ชุมชนหรือนำไปขายยังโรงสีข้าวที่ให้ราคาดี โดยไม่ได้สังกัดอย่างแน่นอนแต่จะขึ้นอยู่กับราคาขายที่สูง การเข้ามาซื้อข้าวกับชาวนาในสมัยใหม่หรือในปัจจุบันนี้ไม่ได้มีความแตกต่างจากสมัยดั้งเดิมเลยเพียงแค่พาหนะที่ไปรับซื้อข้าวในสมัยดั้งเดิมเป็นเรือ แต่ในสมัยใหม่เป็นรถยนต์การซื้อขายข้าวก็เป็นปัจเจกชนที่ต้องการจะซื้อจะขายหน่วยงานของรัฐไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องหรือร่วมในการซื้อขายแต่อย่างใด

ปัญหาหนี้สินของชาวนา

จากการศึกษาด้วยการเก็บข้อมูลจากชุมชนด้วยการสัมภาษณ์ และคลุกคลีในชุมชนพบว่า ในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวในปัจจุบันมีปัญหาหนี้สินสามารถสรุปได้เป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ประเด็นทางด้านเศรษฐกิจ

1.1 การถือครองที่ดินทำกิน ชาวนาชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวส่วนใหญ่ไม่มีการถือครองที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จะมีการถือครองที่ดินเป็นของตนเองอยู่บ้างในชุมชนสีขาวเพียงร้อยละ 40 ส่วนชุมชนสีเขียวจะมีการถือครองที่ดินเป็นของตนเองเพียงร้อยละ 67.74 ทำให้ชาวนาที่ไม่มีการถือครองที่ดินทำกินเป็นของตนเองจึงไม่สนใจในการบำรุงรักษาดินทำให้ดินเสื่อมผลผลิตไม่ได้คุณภาพทั้งที่ที่ดินในบริเวณชุมชนแถบนี้ในอดีตมีการตกตะกอนของแร่ธาตุจากน้ำทะเลซึ่งเป็นที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกข้าวเป็นอย่างมาก

1.2 ดันทุนการผลิตสูง ปัจจุบันชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวชาวนาทุกครัวเรือนไม่ได้มีการผลิตข้าวทุกขั้นตอน ข้าวที่ผลิตชาวนาจะทำด้วยวิธีการจ้างแรงงานคน และแรงงานจากเครื่องจักร ปัจจัยการผลิตเป็นองค์ประกอบสำคัญเนื่องจากชาวนาในชุมชนจะมีการหาซื้อทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ต้นทุนการผลิตของชาวนามีอัตราที่สูงขึ้นและสำคัญไปกว่านั้นชาวนาในชุมชนมีฐานะยากจนการซื้อปัจจัยการผลิตจึงเป็นการหยิบยืมหรือค้ำหนัไว้ก่อนกับพ่อค้าคนกลางเพื่อรอการขายผลผลิตและนำเงินที่ได้มาชำระหนี้

1.3 แหล่งน้ำจากคลองชลประทาน การผลิตข้าวจำเป็นจะต้องอาศัยน้ำไม่ว่าจะเป็นการผลิตข้าวนาปีที่ใช้ น้ำไม่มากนักเท่ากับการปลูกข้าวนาปรัง ซึ่งในชุมชนสีขาวและชุมชนสีเขียวมีแหล่งน้ำที่ได้จากคลองชลประทาน 2 คลองที่อยู่ในชุมชนนอกจากนั้นยังมีแหล่งน้ำที่ไหลหรือ

ปล่อยมาจากคลองต่าง ๆ ได้แก่ คลองประเวศบุรีรมย์ที่เป็นสายหลักและคลองสายรองอื่น ๆ เช่น คลองพระยาสมุทร คลองบางกะไห คลองขุนพิทักษ์ เป็นต้น ซึ่งถึงแม้จะมีคลองชลประทานเป็นจำนวนมากแต่ก็สู้มั่งคั่งจากปัญหาฝนแล้ง และปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในชุมชน

1.4 เมล็ดพันธุ์ข้าว ชาวนาในชุมชนขาดการชี้แนะในการเลือกใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีได้มาตรฐานในการผลิตข้าวชาวนาจะปลูกข้าวจากการแนะนำจากพ่อค้าคนกลาง หรือเพื่อนบ้าน ไม่มีมาจากหน่วยงานของภาครัฐเข้าไปแนะนำ กิจกรรมในชุมชนที่เป็นหน่วยงานรัฐแจกแ่งปุ๋ยและข้าวสารเพื่อให้ไปบริโภคแต่ไม่แจกเมล็ดพันธุ์หรือการแนะนำแต่อย่างใด

2. ประเด็นทางการค้า/ การตลาด

2.1 การเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางทำให้ราคาถูก ชาวนาในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวไม่ได้เปลี่ยนวิถีคิดทางการค้า/การตลาด จากสมัยดั้งเดิมแต่อย่างใด คือ การขายข้าว หรือการขายผลผลิตในสังคมดั้งเดิมจะเกิดขึ้นต่อเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวจะมีพ่อค้าคนกลางนำเรือที่มีทั้งลำเล็ก ลำใหญ่ เข้ามาซื้อข้าวในที่นาเนื่องจากการเดินทางในสมัยดั้งเดิมไม่สะดวกชาวนายังใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทาง ส่วนในปัจจุบันชาวนาในชุมชนยังคงทำเช่นเดิมในการขายผลผลิตข้าว คือ จะมีพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อข้าวถึงที่นาการมารับซื้อข้าวยังที่นามี 2 กรณี กรณีแรกเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวชาวนาจะโทรศัพท์ไปตามพ่อค้าคนกลางให้มารับซื้อ กับอีกกรณีหนึ่ง คือ เมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวพ่อค้าคนกลางจะมารับซื้อยังที่นาเอง โดยพ่อค้าคนกลางจะเข้ามารับซื้อหลาย ๆ แปลง หรือ หลายครัวเรือนเพราะรถเกี่ยวข้าว และรถนวดข้าวเป็นรถคันเดียวกันเป็นรถที่มีขนาดใหญ่ถ้ามารับซื้อข้าวจากชาวนาเพียง 2-3 รายจะไม่คุ้มกับค่าเช่ารถ ค่าจ้างขับซึ่งพ่อค้าคนกลางจะเข้ามาอีกต่อหนึ่งจะนั่นการเข้ามารับซื้อข้าวของชาวนาในชุมชนข้าวที่รับซื้อจะต้องมากพอต่อรถ 1 คัน ซึ่งในการรับซื้อข้าวจะคิดตั้งแต่ค่านวดข้าว ค่าเกี่ยวข้าว และเมื่อเกี่ยวเสร็จจะวัดความชื้นกันในที่นาและตราผลผลิตโดยหักความชื้นซึ่งทำให้ชาวนาไม่สามารถได้แย้งในมาตรฐานของเครื่องวัดความชื้นได้ถ้าพ่อค้าคนกลางแจ้งความชื้นสูงเท่าใดชาวนาก็ต้องรับค่าความชื้นเช่นนั้น การที่ความชื้นสูงจะทำให้ราคาข้าวตกต่ำซึ่งชาวนาจะเสียเปรียบ และถูกกดราคาซึ่งการขายผลผลิตจะต้องรับสภาพตั้งค่าใช้จ่ายค่าเช่ารถ ค่าคนขับจ้างรถนวด-เกี่ยวข้าว ค่าน้ำมัน ค่าความชื้นซึ่งค่าใช้จ่ายในการเก็บเกี่ยวในแต่ละครั้งจึงเป็นต้นทุนสูงมากก่อนที่จะนำเข้าไปขายซึ่งราคาที่ชาวนาได้รับจึงไม่เป็นไปตามราคาตลาดซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวนาปฏิเสธไม่ได้เนื่องจากชาวนาไม่ได้มีการนวดข้าวหรือเกี่ยวข้าวเองเช่นในสมัยดั้งเดิมประกอบกับชาวนามีต้นทุนค่าขอบความสะดวกสบายแม้จะพอรู้ราคาตลาดก็ตามชาวนาก็ยังคงปฏิบัติซึ่งทำให้ชาวนาเสียผลประโยชน์

อย่างมหาศาลเพราะเมื่อมีการนวดข้าวเกี่ยวข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อจะนำไปจำหน่ายต่อยังโรงสีที่ใกล้ชุมชน หรือโรงสีที่ให้ราคาที่ดีทำให้ชาวนามีต้นทุนในการผลิตข้าวสูงในแต่ละรอบของการขายผลผลิต

2.1 กลไกตลาด และราคา การขาดมาตรการที่จริงจังของรัฐในเรื่องการตลาดทำให้ชาวนาขาดที่พึ่งอย่างยั่งยืนถึงแม้บางรัฐบาลจะมีนโยบายเข้ามาช่วยเหลือกระตุ้นในเรื่องประกันราคาข้าว รับจํานําราคาข้าว แต่ก็เป็นการช่วยเหลือการตลาดให้กับชาวนาแบบปลายเหตุ ชั่วครั้งชั่วคราวไม่ได้สร้างกลไกตลาดภายในให้กับชุมชนและทั่วไปอย่างแท้จริงในการกำหนดราคาที่สูงราคาตลาดได้จึงทำให้ชาวนาเสียเปรียบอยู่ร่ำไป

3. ประเด็นทางด้านสังคม

3.1 ปัญหาการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิต ชาวนาทั้งสองชุมชนในปัจจุบันมีการจ้างแรงงานแทนการทำงานเองโดยให้ความสำคัญกับการเป็นอุตสาหกรรมที่อาศัยแรงงานจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือ เครื่องจักรสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเป็นเครื่องทุ่นแรงทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบปฐมภูมิที่เป็นความสัมพันธ์สมัยดั้งเดิมที่มีอย่างใกล้ชิดสนิทสนมไม่มีกฎระเบียบตายตัวมีระบบพึ่งพาอาศัยกัน ไม่เป็นทางการซึ่งเป็นกลุ่มจำนวนน้อย เช่น พ่อ แม่ พี่น้อง ครู ได้เปลี่ยนกลายเป็นความสัมพันธ์แบบทุติภูมิ ที่ขึ้นอยู่กับกฎระเบียบเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ และความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ

3.2 การศึกษา ชาวนาส่วนใหญ่ในชุมชนสี่ขาว และชุมชนสี่เขียวมีความยากจนระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ การศึกษาอยู่เพียงแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และเมื่อมีลูกหลานด้วยความยากจนจึงไม่มีเงินมากพอที่จะส่งลูกหลานศึกษาต่อในระดับที่สูงทำให้ชาวนาและครอบครัวไม่มีความรู้ทางการเกษตรเพียงพอทำให้ขาดการต่อรองทำให้ตกเป็นเหยื่อการทุจริตของพ่อค้าคนกลางที่มีความรู้เทคนิคทางการเกษตร และการเรียนรู้ที่ทันสมัยกว่า

3.3 การย้ายถิ่น ปัญหาการย้ายถิ่นทั้งบ้านเรือน ไร่ นา เพื่อไปประกอบอาชีพรับจ้างตามโรงงานอุตสาหกรรม รับเหมาก่อสร้าง และรับจ้างอื่น ๆ ถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญในสังคมชาวนาอย่างมากเนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่จะยังมีชื่ออยู่ในสำเนาทะเบียนบ้านแต่ตัวจริงออกไปทำงานข้างนอกชุมชน ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ไปทำงานตัวเมืองถึงเทศกาลต่าง ๆ ที่มีวันหยุดหลายวันจะมาเยี่ยมบ้าน หาพ่อ แม่ เยี่ยมลูกเล็กที่ฝากให้ปู่ย่าตายายเลี้ยง และกลับไปทำงาน

3.4 ด้านสาธารณสุข ชาวนาส่วนใหญ่ในชุมชนมีรายได้ไม่มากนักจึงนิยมเข้ามารักษาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพในชุมชนและด้วยการที่ไม่มีความรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยจึงทำให้เกิดโรคที่ตามมาโดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ โรคระบบย่อยอาหาร โรคช่องปาก และโรคระบบไหลเวียนเลือด ส่วนโรคที่เป็นปัญหาสาธารณสุขชุมชน ได้แก่ โรคเบาหวาน

ความดันโลหิตสูง

1. การขาดเงินทุนในการผลิต

ชาวนาในแต่ละครัวเรือนไม่ใช่จะมีแต่ค่าใช้จ่ายเฉพาะปัจจัยการผลิตข้าวเท่านั้นในขณะที่เดียวกันชาวนาก็มีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตด้านอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย เช่น ค่าเทอมลูก ค่าเสื้อผ้า ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ยารักษาโรค ฯลฯ การขาดเงินทุนในการผลิตข้าวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นต้นทุนการผลิตที่ทำรายได้ในการเลี้ยงดูทั้งครัวเรือนตลอดทั้งปีจนกว่าจะมีรายได้เข้ามาเมื่อมีการขายผลผลิตใหม่และถ้ายิ่งปีใดผลผลิตที่ได้รับมีน้อยอันเนื่องจากความแห้งแล้ง น้ำท่วม ราคาผลผลิตตกต่ำไม่ได้ตามราคาที่ชาวนากำหนด ชาวนาที่มีหนี้สินอยู่แล้วหรือมีทุนจำกัดบางครัวเรือนก็ต้องนำรายได้ไปใช้หนี้ หรือกู้หนี้ยืมสินใหม่สภาพหนี้จึงไม่ลดลงแต่จะเพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ ไม่มีวันหมดสิ้นและเมื่อชาวนาตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ต่อไปถึงแม้ว่ารัฐบาลได้เข้ามาช่วยเหลือในการพยุงราคาข้าวชาวนาก็ไม่ได้รับเงินเต็มเม็ดเต็มหน่วยเพราะไปตกอยู่ที่ความชื้นที่วัดจากเครื่องวัดพ่อค้าคนกลาง และนายทุน

2. การขาดกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน

ในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวชาวนาส่วนใหญ่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของตนเองที่ดินเป็นที่เช่ามาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษราคาค่าเช่าที่ดินมีการเก็บกันปีละ 1 ครั้ง โดยจ่ายเป็นรูปตัวเงิน โดยแต่ละรายจะเสียค่าเช่าในราคาที่แตกต่างกันมีราคาตั้งแต่ 800-1,000 บาทต่อไร่ แต่ในระยะ 1-2 ปีมานี้ เจ้าของที่ดินจะขอเพิ่มราคาค่าเช่าเนื่องจากรัฐบาลบางรัฐบาลได้มีโครงการประกันราคาข้าว และจํานำราคาที่ตกต่อเกี่ยวในอัตราที่สูงทำให้เจ้าของที่ดินขอขึ้นราคาค่าเช่าซึ่งทำให้เกษตรกรมีรายได้ไม่มากอยู่แล้วต้องรับภาระต้นทุนการผลิตในราคาที่สูงขึ้นนอกจากค่าแรงงาน ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ฯลฯ

3. ราคาผลผลิตตกต่ำ

การทำงานนอกจากเป็นอาชีพที่มีมาตั้งแต่ในสังคมในอดีตที่มีการผลิตเพื่อบริโภคเป็นสำคัญและต่อมารัฐบาลมีนโยบายในการเร่งการผลิตเพื่อการค้ามีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ ทำให้ชาวนาได้มีการเร่งผลผลิตมีการจ้างแรงงานทั้งคน และเครื่องจักร มีการใช้ปุ๋ยเคมีทดแทนปุ๋ยคอก มีการใช้ยาปราบศัตรูพืชแทนพืชที่เป็นศัตรูกัดกินกันเอง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนทำให้เพิ่มค่าใช้จ่ายและเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวชาวนาก็ได้ราคาผลผลิตที่ตกต่ำไม่พอกับค่าใช้จ่ายที่สูญเสียไปทำให้ชาวนาที่มีทางเลือกได้เปลี่ยนเป็นอาชีพอื่นที่ดีกว่าในที่สุดอาชีพการทำนา ก็เลิกไปในที่สุด

4. ขาดแรงงาน / เครื่องมือการผลิต

การทำงานในปัจจุบันชาวนาได้พบกับการขาดแรงงาน และเครื่องมือต่าง ๆ ในการผลิตข้าว ทำให้ชาวนาต้องจ้างแรงงาน และเสียค่าใช้จ่ายที่เป็นทั้งแรงงานจากคน และแรงงานจาก

เครื่องจักรเป็นจำนวนมาก แรงงานที่เคยเป็นผลิตผลภายในครอบครัวได้ย้ายเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรม รับจ้างเหมาก่อสร้าง รับจ้างทั้งในภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมชานานจึงต้องอาศัยการจ้างแรงงานและเครื่องจักรที่ทันสมัยเพื่อให้ทันกับความต้องการของตลาด

5. ชวนามีลักษณะปัจเจกชน

ลักษณะของชวนาในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวมักจะมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มของชวนาเพื่อร่วมในการต่อรองในผลประโยชน์กับภาครัฐ และขาดการต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง ชวนาในแต่ละครัวเรือนจะทำนาแบบต่างคนต่างทำต่างคนต่างอยู่จะมีการคุยหรือปรึกษาหารือกันบ้างในเรื่องการใช้เครื่องมือการผลิต การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว ปุ๋ย สารเคมีในการปราบศัตรูพืช และติดต่อพ่อค้าคนกลางเพื่อขายผลผลิต

6. ชวนาขาดความรับผิดชอบในผลผลิต

เนื่องจากมีโครงการช่วยเหลือชวนาให้ได้มีผลผลิตในราคาที่สูงขึ้นทำให้ชวนาไม่สนใจว่าผลผลิตที่ได้จะมีคุณภาพมากน้อยเพียงใดชวนาจึงได้เร่งการผลิตด้วยการไม่คัดเลือกเมล็ดพันธุ์ เร่งใส่ปุ๋ยเพื่อให้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ระดมฉีดยาฆ่าแมลงเพื่อป้องกันศัตรูพืช เพื่อเร่งการจำหน่ายผลเสียที่ตามมาเมื่อมีการใส่ปุ๋ยซ้ำกันหลายรอบทำให้ดินเสื่อมคุณภาพ สารเคมีตกค้างส่งผลเสีย ทั้งคุณภาพข้าวที่ปลูก และส่งผลกระทบต่อมนุษย์ที่ได้รับสารเคมีเข้าสู่ร่างกายและรายได้ลดลงเมื่อไม่มีผลผลิตที่ดี

7. เจ้าของที่ดิน/ นายทุนเป็นผู้กำหนดค่าเช่าที่ดิน

การที่รัฐบาลไม่ได้มีส่วนช่วยเหลือชวนาในการกำหนดราคากลางสำหรับค่าเช่าที่ดินในการทำนาสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียว คือ เจ้าของที่ดินหรือนายทุนสามารถขึ้นค่าเช่าได้อย่างอิสระชวนาซึ่งยากจนอยู่แล้วไม่มีอำนาจในการต่อรองจึงต้องยอมรับชะตากรรมครั้นจะไปหาแหล่งใหม่ก็ไม่รู้จะไปหาที่ทำนาที่ไหน และที่สำคัญชวนาเหล่านี้คุ้นเคยกับการทำนาโดยชวนาคิดอยู่เสมอว่าที่ดินที่เช่าเป็นของตนเองถึงแม้ว่าได้มีการนำไปขายตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษแล้วความรู้สึกรู้สึกยังคงมีความผูกพันกับที่ดินอยู่

8. ชวนาไม่ได้เป็นผู้กำหนดราคา

ชวนาเป็นอาชีพในการผลิตข้าวเพื่อใช้ในการบริโภค แต่ชวนาเองก็ไม่สามารถที่จะกำหนดราคาขายข้าวได้เองว่าควรจะได้รับเท่าไร ในขณะที่หักต้นทุนเสร็จเรียบร้อยแล้ว แต่หน้าที่ในการกำหนดราคากับกลายเป็นพ่อค้าคนกลาง โรงสี และรัฐบาลเป็นผู้กำหนดซึ่งไม่ทราบต้นทุนการผลิตข้าวที่มีต้นทุนการผลิตสูงขึ้นโดยไม่ทราบราคาแท้จริงโดยเฉพาะชวนาที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองจะต้องมีต้นทุนในเรื่องค่าเช่าที่ดินด้วย ซึ่งในสองชุมชนมีปัญหานี้ในอัตราส่วนที่สูง

9. ปัญหาการแย่งชิงแหล่งน้ำ

น้ำเป็นแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่สำคัญสำหรับการผลิตข้าวของชาวนา แต่เนื่องจากในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียว มีปัญหาของแหล่งน้ำในการผลิตข้าวเนื่องจากในฤดูร้อน น้ำที่อยู่ในคลองสายหลัก คือ คลองประเวศน์บุรีรมย์ มีปริมาณน้อยทำให้ไม่สามารถระบายมายัง คลองสีขาว และคลองสีเขียวทำให้ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทำนามีความทะเลาะกันในเรื่องการสูบน้ำเข้านา

10. ขาดหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจัง

ชาวนาในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองท้องถิ่น ท้องที่ และหน่วยงานของรัฐที่มีความใกล้ชิดกับชาวนา ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล กอไผ่ เทศบาลตำบล กอไผ่ เกษตรอำเภอบ้านโพธิ์ ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ไม่ค่อยมาให้การสนับสนุนเรื่องเกี่ยวกับการผลิตข้าวหรือช่วยเหลือชาวนาอย่างจริงจังงานที่ได้รับความช่วยเหลือก็มีบ้างคือ เรื่องปุ๋ยโดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลนำมาแจกให้กับชาวนาซึ่งนานเมื่อนำมาใช้ข้าวก็เป็น ปุ๋ยที่ไม่มีคุณภาพเมื่อใส่กับต้นข้าวไปแล้วไม่ได้มีความแตกต่างจากไม่ได้ใส่ลงไป การอบรมชาวนามีบ้างคือ การแจ้งเรื่องมาที่ผู้ใหญ่บ้านให้เกษตรกรเข้าอบรมที่สำนักงานเกษตรและสหกรณ์อำเภอบ้านโพธิ์กิจกรรมก็ไม่มีอะไรมาเพียงแต่ตอนนี้มีพันธุ์ข้าวอะไรใหม่ที่แนะนำ มียาปราบศัตรูพืชอะไรบ้าง นอกจากนั้นก็เป็นการแนะนำโครงการของรัฐบาลที่เข้ามาช่วยเหลือ เช่น โครงการประกันราคาข้าวในสมัยรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ โครงการจํานําราคาข้าวของรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร โครงการแจกเมล็ดพันธุ์ไม่มี การลงมาดูแลของหน่วยงานการเกษตรไม่มี ที่เหลือเป็นการจัดการของชาวนาเองที่จะต้องไปหาซื้อเมล็ดพันธุ์ ต้องไปหาขายแม่แลง และต้องหาคนมารับซื้อข้าวหรือติดต่อเองทุกเรื่อง ส่วนงานของหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลเทศบาลตำบลไม่ได้มาดูแลเรื่องการผลิตข้าวของชาวนาแต่จะมาดูแลเรื่องถนน น้ำ การแจกเบี้ยยังชีพ

11. มีหนี้สินจำนวนมาก

ชาวนาในชุมชนส่วนใหญ่มีหนี้ทั้งในระบบ และนอกระบบบางครั้งจะต้องเร่งการขาย ผลผลิตเพื่อมาชำระหนี้สินจากการ ไปกู้ยืมมาลงทุน ซื้อปัจจัยการผลิตและชำระหนี้สินภายใน ครอบครั้ว ประกอบกับผลผลิตที่ได้ราคาตกต่ำ เสียหายขายได้ไม่คุ้มกับการลงทุนจึงเป็นภาวะหนี้ที่ไม่จบสิ้น

ระบบเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมข้าวในระบบเศรษฐกิจ

วัฒนธรรมข้าวในระบบเศรษฐกิจ ของชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวยังมีการเปลี่ยนแปลง และมีขั้นตอนพอสรุปได้ ดังนี้

เงินลงทุน

การผลิตข้าวในปัจจุบันเกษตรกรจะมีการลงทุนเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตแทบทุกชนิด เนื่องจากดินขาดความอุดมสมบูรณ์ แรงงานที่ใช้ในการผลิตหาได้ยากยิ่งขึ้น การลงแขกหรือ การช่วยเหลือไม่ได้เป็นเหมือนเช่น ในอดีต เปลี่ยนจากการจ้างคนมาทำงานทำให้ค่าแรงเพิ่มสูงขึ้น รถไถนาเดินตาม และรถไถนาเป็นรถแทรกเตอร์ที่คนสามารถขึ้นไปนั่งควบคุมการทำงานได้ เครื่องสูบน้ำ รถเกี่ยวข้าว และนวดข้าว เครื่องนวดข้าวเข้ามามีบทบาทแทนควายทำให้ต้องเสียค่าน้ำมัน ค่าปุ๋ย ค่าแรงงานอีกทั้งการทำนาเริ่มเปลี่ยนไปเป็นการผลิตเพื่อขาย เกษตรกรที่เคยผลิตข้าว อย่างเดียว หรือ ทำนาอย่างเดียวจะมีการปลูกตะไคร้ ฝรั่งคันทนา และเลี้ยงปลาเพื่อจำหน่ายพร้อมกันไปด้วย

การเตรียมรถไถ หรือ รถแทรกเตอร์

เกษตรกรที่มีรถไถนาเดินตามเป็นของตนเองจะเริ่มเตรียมเช็คน้ำมันเครื่อง น้ำ เกษตรกรที่มีรถไถจะทำอยู่เสมออยู่แล้ว เพราะรถไถนาเดินตามจะใช้บรรทุกถอดเครื่องไปใส่หัวรถอีแต่นใส่เครื่องสีข้าว และเมื่อรถไถนา (แทรกเตอร์) ได้รับความนิยมชาวบ้านจะหันไปใช้รถแทรกเตอร์แทนซึ่งไม่ต้องดูแลเองเพราะชาวบ้านจะจ้างไถในนาของคนในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวยังมีเป็นเจ้าของก็ประมาณ 2-3 บ้านเท่านั้น

การเตรียมดิน

หลังการเก็บเกี่ยวข้าวจะมีข้าวที่ร่วงหล่นชาวบ้านจะรอให้ข้าวที่ร่วงมีเวลางอกเป็นต้นข้าวเสียก่อนเพื่อลดปัญหาข้าวเรื้อ หรือวัชพืชข้าวในนา หลังจากนั้นจึงนำน้ำเข้านาเพื่อให้ดินชุ่มอยู่เสมอ ประมาณ 5-10 วัน เพื่อให้เมล็ดวัชพืชงอกขึ้นมาเป็นต้นอ่อนแล้วจึงทำการไถคราด หรือใช้ลูกทูป จะช่วยทำลายวัชพืชได้ ชาวนาจะทำเช่นนี้ 1-2 ครั้งโดยทิ้งระยะห่างกันประมาณ 4-5 วันหลังจากไถคราดไถแปร และคราดเสร็จเรียบร้อยแล้วขังน้ำอีก 1 สัปดาห์เพื่อให้ลูกหญ้าที่เป็นวัชพืชน้ำ เช่น ผักตบชวา ขาเขียด หัวทรงกระเทียมงอกเสียก่อนจึงคราดให้ละเอียดอีกครั้งลูกหญ้าจะหลุดลอยไปติดคันทนาขึ้นออกให้หมดเป็นการทำลายวัชพืชวิธีหนึ่ง เมื่อคราดแล้วจึงระบายน้ำออกและปรับดินให้เสมอ สำหรับชาวบ้านที่ใช้ลูกทูปย่ำฟางข้าวให้จมลงไปในดินแทนการไถ หลังจากการย่ำและแช่ไว้ให้ฟางเน่าเปื่อยจนหมดความร้อนอย่างน้อย 3 สัปดาห์แล้วจึงมีการอำใหม่เพราะการนำเปื้อนของฟางจะเป็นอันตรายต่อต้นข้าวจะทำให้รากข้าวดำไม่สามารถหาอาหารได้ หลังจากนั้นให้ระบายน้ำออกเพื่อปรับเทือก ซึ่งการปรับเทือกหรือการปรับพื้นนาให้สม่ำเสมอจะช่วยทำให้ควบคุมน้ำได้

สะดวก การงอกโตสม่ำเสมอเพราะเมล็ดข้าวมักจะตายถ้าตกลงไปในแอ่งหรือหลุมที่มีน้ำขัง เว้นแต่กรณีละอองดินตกตะกอนเร็วเท่านั้นที่ต้นข้าวสามารถขึ้นได้ แต่ถ้าแปลงใหญ่เกินไปจะทำให้หน้าดินข้าวหลุดลอยง่าย และข้าวรวมกันเป็นกระจุกไม่สม่ำเสมอ

นอกจากนั้นการปรับพื้นที่ให้สม่ำเสมอจะควบคุมการงอกของเมล็ดวัชพืชซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของการทำนา การทำเพื่อถาวรทำก่อนหว่านข้าวหนึ่งวันเพื่อให้ตะกอนตกดีเสียก่อนแล้วแบ่งกระถางนาออกเป็นขนาดกว้าง 3-5 เมตร ยาวตามความยาวของกระถางนาทั้งนี้แล้วแต่ความสามารถของคนหว่านจะมีความชำนาญขนาดไหน อาจแบ่งให้กว้าง การแบ่งอาจใช้วิธีแหวกร่อง หรือใช้ให้กระเทียมผูกเชือกลากเพื่อให้น้ำตกลงจากแปลงให้หมด และร่องนี้ยังใช้เป็นทางเดินระหว่างหว่านข้าว หว่านปุ๋ยเคมีได้ตลอดแปลงโดยไม่ต้องเข้าไปในแปลงย่อยได้อีกด้วย

ปลูกข้าวนาปี/ นาปรัง

ในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียว จะมีการทำนาด้วยการปลูกข้าวนาปี และข้าวนาปรัง จะเริ่มราวเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคมของทุกปี ส่วนนาปรังจะทำกันทั้งปีเนื่องจากพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกเป็นพันธุ์ที่ไม่ไวต่อช่วงแสง เมื่อข้าวเจริญเติบโตครบกำหนดอายุก็จะสามารถเก็บเกี่ยวได้

พันธุ์ข้าว และการเตรียมเมล็ดพันธุ์

นอกจากสภาพทางภูมิศาสตร์จะมีความจำเป็นในช่วงเวลาของการเตรียมพันธุ์ข้าว ชาวนาชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวยังได้คัดเลือกพันธุ์ข้าวที่นำมาใช้เพาะปลูกมีหลายพันธุ์ เช่น พันธุ์ข้าว กข 41 กข 47 ดัก 3 สุพรรณบุรี 90 และพิษณุโลก 2 (ทั้งสองชุมชนไม่นิยมปลูกข้าวพันธุ์หอมมะลิเนื่องจากใช้เวลานานในการผลิต ต้นทุนการผลิตสูงและในชุมชนมีน้ำเพียงพอจากคลองชลประทานทำให้ทำนาได้ปีละ 2-3 ครั้ง) พันธุ์ข้าวที่นำมาใช้ปลูกนั้นจะต้องสะอาดไม่มีเมล็ดวัชพืชเจือปนอยู่ด้วย หากกรณีที่พบสิ่งเจือปนชาวนาจะใช้เครื่องสีปัดเป่าเมล็ดวัชพืช และเศษสิ่งเจือปนที่เบาออกจากเมล็ด หรือขณะแช่ข้าวสำหรับใช้หว่านยังสามารถใช้มือชาวเอาเมล็ดข้าวดิบ และเศษสิ่งเจือปนที่ลอยออกได้อีกครั้งจะได้เมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ การแช่ข้าวเพื่อเตรียมไว้สำหรับปลูก ชาวนาชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียว ชาวนาจะนำเมล็ดข้าวที่สะอาดใส่ลงในกระสอบปุ๋ย และนำไปแช่ตามบ่อโดยใช้เวลาประมาณ 1 คืนกับอีกครึ่งวัน หลังจากนั้นนำขึ้นมาทิ้งไว้ 2 คืนพร้อมกับฉีดน้ำและดูการแตกตา บางครัวเรือนอาจมีการทดสอบการงอกด้วยการนำเมล็ดข้าว จำนวน 100 เมล็ด มาเพาะเพื่อดูเปอร์เซ็นต์การงอก ทำซ้ำ 3-4 ครั้ง เพื่อความแน่นอนและเมื่อรู้ว่าเมล็ดงอกได้ก็เปอร์เซ็นต์จะได้ประมาณพันธุ์ข้าวที่ใช้ได้อย่างถูกต้อง ส่วนอัตราที่ใช้ในการหว่านขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ กล่าวคือ ถ้ามีการเตรียมดินไว้ดีมีเทือกอ่อนนุ่ม พื้นดินปรับได้ระดับ เมล็ดที่ใช้เพียง 7-8 กิโลกรัม ต่อไร่หรือเพียงพอที่จะทำให้ผลผลิตสูงแต่ถ้าพื้นที่ปรับไว้ไม่ดี การกระบายน้ำทำได้ยากรวมถึงการเป็นอาหารของนก หนู หลังจากการหว่าน เมล็ดที่ใช้หว่านควรมากขึ้นเพื่อชดเชย

การสูญเสีย ดังนั้นควรใช้เมล็ดพันธุ์เพิ่มเป็น 15-20 กิโลกรัม เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีการคัดเลือกได้ดีแล้ว จะเก็บไว้เพื่อรอหว่านในช่วงเดือนกรกฎาคม เนื่องจากวัชพืชจะน้อยและได้ผลผลิตมากกว่าในช่วงเวลาอื่น ๆ

ทำนาหว่านน้ำตม

ในปัจจุบันเกษตรกรในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวหันมาปลูกข้าวนาหว่านน้ำตมแทนการปลูกข้าวนาหว่านและการทำนาดำแบบเดิมเนื่องจากให้ผลผลิตที่ดี ประหยัดแรงงานและประหยัดเวลามากยิ่งขึ้น การปลูกข้าวนาหว่านน้ำตม หรือนาหว่านข้าววงอก เริ่มปลูกหลังจากเตรียมดินเป็นเทือกคิแล้วระบายน้ำออก หรือให้เหลือน้ำขังบนผืนนาให้น้อยที่สุดหลังจากนั้นนำเอาเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้จากการเพาะให้งอกมีขนาดคุ่มตา (มีรากงอกประมาณ 1-2 มิลลิเมตร) แล้วจึงหว่านลงในกระถางนา แล้วคอยดูแลควบคุมการให้น้ำ

การเกี่ยว และนวดข้าว

ชาวนาท้องถิ่นสองชุมชนไม่มีบ้านใดเกี่ยวข้าว และนวดข้าวเองแต่จะใช้การจ้างเครื่องสำหรับเกี่ยวและนวดพร้อม ๆ กัน ไปโดยใช้รถแบบตีนตะขาบวิ่งได้ในนาที่มีพื้นที่เรียบ เครื่องนวดข้าวนั้นจะใช้เครื่องยนต์ในการนวดข้าวให้ย่อยจากรวงเป็นเมล็ดข้าวเปลือกเมื่อต้องการนวดข้าว และสามารถใส่กระสอบหรือผ้าใบมารองรับเมล็ดจากเครื่องเกี่ยวข้าว และการนวดข้าวในชุมชนช่วงเข้าสู่สมัยใหม่ยังมีทำกันอยู่แต่ในปัจจุบันจะเป็นพ่อค้าคนกลางที่นำรถเกี่ยว และนวดข้าวเข้ามารับจ้างโดยวัดความชื้นกันที่นา และเมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วจะนำไปขายต่อยังโรงสีที่อยู่ใกล้ชุมชน (ทั้งสองชุมชนไม่มีโรงสี)

ไม่มีการเก็บข้าวเปลือก

ชาวนาชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวไม่มีการเก็บข้าวเปลือกไว้ทำพันธุ์ เนื่องจากเมื่อถึงฤดูกาลนวดข้าว และเก็บเกี่ยวจะจ้างแรงงาน และรถเกี่ยวข้าวมาเกี่ยว ในกรณีที่ต้องการเมล็ดข้าวทำพันธุ์ชาวนาจะหาซื้อจากร้านจำหน่ายในชุมชน หรือชุมชนใกล้เคียง หรือบางครั้งจะนำพันธุ์จากร้านค้าหรือพ่อค้าคนกลางมาก่อนและเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวจะนำเงินที่ได้ชำระค่าเมล็ดพันธุ์ ยาฆ่าแมลง หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ต้องใช้เงินจำนวนมาก

การเก็บฟาง

การเก็บฟางข้าวภายหลังจากการเกี่ยวเกี่ยวชาวนาจะไม่ค่อยนิยมการฟังกลบแต่จะทำการทำลายฟางข้าวด้วยวิธีการเผาจากซึ่งชาวนาชุมชนสีเขียวกล่าวว่า การฟังกลบจะทำให้ฟางข้าวอัดขึ้นมาภายหลังจากการนำน้ำเข้านาเมื่อมีการหว่านแต่จะใช้วิธีการเผาเพราะจะทำให้ปลูกใหม่ได้อย่างรวดเร็วถึงแม้จะทำให้ดินขาดคุณภาพลงไปอย่างมากแต่จะใช้ปุ๋ยใส่ทดแทน (สำรวจ สุวรรณฉวี, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2553)

ใช้ปุ๋ยเคมี และปุ๋ยหมักชีวภาพ

ชาวนาจะใช้ปุ๋ยเคมีปลูกข้าวมากกว่าการใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพเนื่องจากต้องใช้แรงงานมาก ต้นทุนสูง เวลานาน และพื้นที่กว้างพอที่จะวางถังหมัก ปุ๋ยเคมีจะหาซื้อง่ายและให้ผลเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วแต่ผลที่ตามมาจะทำให้ดินเสื่อมคุณภาพจะต้องคอยใส่ปุ๋ยอยู่เสมอ

พิธีกรรมน้อยมาก

พิธีกรรมในการปลูกข้าวที่มีเกือบทุกขั้นตอนในอดีตลดน้อยลงมาก หรือแทบจะไม่มี การทำพิธีกรรมเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่จัดขึ้นสลับกันทั้ง 6 ชุมชน ในตำบลกอไผ่

วัฒนธรรมข้าวตามรูปแบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ของชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวมี่มีการเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบสมัยดั้งเดิมที่มีการผลิตข้าวอย่างล้าสมัยมีการใช้แรงงานสัตว์ ต่อมาเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมการลงแขกก็หมดไปด้วยเมื่อมีการทำเทคโนโลยีเข้ามาทำให้ชุมชนทั้งสองมีการยอมรับสิ่งใหม่แบบเลียนแบบกันทำให้วิถีในการดำเนินชีวิตด้วยการเร่งการผลิตเพื่อการค้า มีการใช้สารเคมีในการทำมากขึ้น ภูมิปัญญาด้านความเชื่อ เช่น การเรียกขวัญแหบสูญหายไปการทำงานเน้นเพื่อเงินมากกว่าที่จะทำเพื่อไว้กิน เกษตรกรคนวัยหนุ่มสาวไม่ให้ความสนใจในอาชีพทำนา เปลี่ยนอาชีพไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม และงานอื่น ๆ คงเหลือไว้แต่รุ่นพ่อ รุ่นแม่ ปู่ย่าตายายที่ยังคงไว้ซึ่งอาชีพทำนา บทสรุป จากการศึกษาวิจัย การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมข้าวของชาวนาชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวมี่มีการเปลี่ยนแปลงจากสมัยดั้งเดิม (ก่อนปี พ.ศ. 2525) มาเป็นสมัยใหม่ (พ.ศ. 2525-ปัจจุบัน) ประกอบด้วยลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ และองค์ประกอบแวดล้อมทางด้านเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร ความทันสมัย และระบบอุปถัมภ์ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวนาโดยผู้วิจัยได้แยกประเด็นในการสรุปดังนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชน แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปสมัยดั้งเดิม (ก่อนปี พ.ศ. 2525) และส่วนที่ 2 สภาพทั่วไปสมัยใหม่ (ปี พ.ศ. 2525-ปัจจุบัน)
2. ลักษณะทางสังคม และวัฒนธรรม แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ลักษณะทางสังคม และวัฒนธรรมสมัยดั้งเดิม (ก่อน พ.ศ. 2525) และส่วนที่ 2 ลักษณะทางสังคม และวัฒนธรรมสมัยใหม่ (พ.ศ. 2525-ปัจจุบัน)
3. ระบบเศรษฐกิจของชุมชน แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ระบบเศรษฐกิจสมัยดั้งเดิม (ก่อนปี พ.ศ. 2525) และระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ (พ.ศ. 2525-ปัจจุบัน)
4. ผลของการดำเนินวิถีชีวิตของชาวนาที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมข้าว
  1. สภาพทั่วไปของชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวก่อนการศึกษาสภาพทั่วไปของชาวนาในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวก่อนสมัยดั้งเดิม (ก่อนปี พ.ศ. 2525) เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายจากชุมชนอื่น ๆ เข้ามาตั้งรกรากเพื่อทำมาหากิน โดยมี

การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มในลักษณะเครือญาติที่มีจำนวนไม่มากนักด้วยการอาศัยทรัพยากรทางธรรมชาติอันประกอบไปด้วยทรัพยากรน้ำ ดินฟ้าอากาศเป็นเครื่องกำหนด ในการอยู่อาศัยและการผลิตข้าวเพื่อเป็นไปในการอุปโภค และบริโภค การดำเนินชีวิตยังคงมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย บ้านเรือนที่อยู่อาศัยใกล้เรือนที่มีการปลูกแบบเรือนไม้ได้สูงเพื่อใช้ในการเลี้ยงสัตว์ ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สมัยใหม่ (พ.ศ. 2525-ปัจจุบัน) สภาพของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมากการเดินทางติดต่อระหว่างกันทางน้ำที่ใช้เรือเป็นพาหนะเปลี่ยนไปเป็นการเดินทางโดยรถยนต์จากเดิมที่เป็นถนนดินได้เปลี่ยนกลายเป็นถนนลูกรัง และเป็นถนนคอนกรีตในที่สุด โดยเห็นภาพชัดเจนในทศวรรษที่ 25 เป็นต้นมา มีการขยายจากการรวมกลุ่มที่มีจำนวนไม่มากกลายเป็นชุมชนที่มีจำนวนประชากรหนาแน่นมากขึ้น มีการออกแบบบ้านเรือนแบบใหม่ในลักษณะรูปแบบของตะวันตกที่มีการก่อสร้างจากปูนผสมไม้โดยมีประตูหน้าต่างมีรั้วบ้านปิดมิด ไม่มีได้ถนน (ในชุมชนสี่เหลี่ยมยังมีให้เห็นแต่ในชุมชนสี่ขาไม่มี) เข้าข่ายลักษณะของความเป็นเมืองวิถีการดำเนินชีวิตได้เปลี่ยนไปจากการผลิตข้าวเพื่อการบริโภคกลายเป็นไปเพื่อการค้า หรือการจัดจำหน่ายและแรงงานบางส่วนเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรม

2. ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 ลักษณะสังคม และวัฒนธรรมสมัยดั้งเดิม (ก่อน พ.ศ. 2525) ของชาวชุมชนสี่ขา และชุมชนสี่เหลี่ยม ลักษณะทางสังคม เป็นแบบปฐมภูมิ มีการพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน โดยสมาชิกในสังคมมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ที่มีระบบของครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยายที่มีมากกว่าพ่อแม่ และลูกโดยในครอบครัวประกอบไปด้วยปู่-ย่า ตา-ยาย หรือ ลุง-ป้า น้า-อา ลูกหลานที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน สมาชิกของครอบครัวยังคงมีการแสดงบทบาทตามสถานภาพที่ได้รับจากครอบครัว และบางครั้งหัวหน้าครอบครัวยังคงเป็นผู้นำชุมชนในเวลาเดียวกันร่วมอยู่ด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้านภายในชุมชนมีการไปมาหาสู่กันอย่างสนิทสนมคุ้นเคยโดยยึดถือจารีต ประเพณีด้วยการนำหลักความเชื่อทางศาสนามาเป็นตัวกำหนดคุณธรรมและความกตัญญูว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูกสิ่งใดผิด การกระทำใดเป็นการกระทำที่ดี และการกระทำใดเป็นสิ่งที่ชั่วเพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมด้วยการผ่านศูนย์กลางของชุมชนที่มีทั้งโรงเรียน และวัด เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจโดยพระสงฆ์มีลักษณะเป็นผู้นำของชุมชนที่ให้ความช่วยเหลือ ปกป้องคุ้มครองมีการถ่ายทอดการเรียนรู้ในด้านศีลธรรมใกล้เกลี่ยปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และวิชาอาคมต่าง ๆ บทบาทของวัดและพระสงฆ์จะมีความสำคัญต่อชาวบ้านในชุมชนด้วยการนำหลักความเชื่อทางพุทธศาสนาในการสร้างความเชื่อมโยงโดยผ่านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ โดยผ่านงานบุญเพื่อเป็นสิริมงคล เช่น งานเข้าพรรษา งานออกพรรษา ในการปกป้องคุ้มครอง รักษาความปลอดภัย

ดำรงชีวิต และการหาเลี้ยงชีพ โดยเฉพาะการทำงานที่เป็นอาชีพหลักของชาวมุขชน โดยมีวัฒนธรรม
 ชั่วร่วมไปกับความเชื่อในเรื่องการเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผีสงฆ์ เทวดา ตั้งแต่ขั้นตอนก่อนฤดูกล
 หรือก่อนเริ่มทำนาช่วงเพาะปลูก ช่วงบำรุงรักษาเมื่อข้าวได้ปลูกเสร็จเรียบร้อยแล้ว ช่วงเก็บเกี่ยว
 เพื่อเฉลิมฉลองหลังฤดูกล หรือทำกันในช่วงเสร็จสิ้นการดำเนินงานในรอบปีหนึ่ง

ในเรื่องเกี่ยวกับระบบการปกครองสมัยดั้งเดิมชาวบ้านในชุมชนจะมีการรวมกลุ่มกันใน
 เครือญาติ และเพื่อนบ้านที่อยู่ในชุมชน หรือผู้มีความใกล้ชิดบริเวณเดียวกันเพื่อเลือกผู้นำขึ้น
 ปกครองโดยพิจารณาจากความเป็นผู้มีอาวุโส ผู้สูงอายุ ญาติผู้ใหญ่ในตระกูล และผู้นำในท้องถิ่น
 ขึ้นเป็นผู้นำในการระงับความขัดแย้ง หรือ ข้อพิพาทระหว่างกันจนกระทั่งสมัยพระบาทสมเด็จพระ
 พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการรวบรวมอำนาจการปกครองมีการประกาศพระราชบัญญัติ
 ลักษณะการปกครองท้องที่ในปี พ.ศ. 2440 (ร.ศ. 116) ได้มีแนวทางในการกำหนดเขตตำบลด้วย
 การให้หลายหมู่บ้านรวมกันราว 10 หมู่บ้านให้จัดเป็น 1 ตำบล และให้ผู้ว่าราชการปักหมยเขต
 ตำบลนั้นให้ทราบอย่างชัดเจนนับแต่นั้นเป็นต้นมาในชุมชนสีขาว และชุมชนคลองแขวงกลัน
 อำนาจการปกครองตกอยู่ที่รัฐ โดยเริ่มกำหนดให้มีลักษณะการปกครองทั้งแบบท้องที่ และ
 การปกครองส่วนท้องถิ่นแบบไม่เป็นทางการร่วมในการปกครอง จนกระทั่งภายหลัง
 การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดย
 คณะราษฎรในปี พ.ศ. 2475 รัฐบาลคณะราษฎรได้จัดระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินเสียใหม่
 โดยได้แบ่งส่วนราชการออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วน
 ท้องถิ่นและนับแต่นั้นมาชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวจึงตกอยู่ภายใต้ระบบการปกครองส่วน
 ท้องที่ที่มีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำ และการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีองค์การบริหารส่วนตำบล
 และเทศบาลตำบลเป็นผู้ใช้อำนาจการปกครองของรัฐบาลที่ให้ความควบคุมดูแลงานในด้านต่าง ๆ
 ได้แก่ งานสาธารณูปโภค ความปลอดภัยอันตรายที่อาจมาถึงในชีวิต และความเป็นอยู่ ฯลฯ

ส่วนที่ 2 ลักษณะทางสังคม และวัฒนธรรมสมัยใหม่ (พ.ศ. 2525-ปัจจุบัน) ของชุมชน
 สีขาว และชุมชนสีเขียวลักษณะความสัมพันธ์ของชุมชนมีลักษณะเป็นแบบทุติภูมิที่ระบบ
 ครอบครัวมีลักษณะเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว หรือ ครอบครัวขนาดเล็ก ที่มีสมาชิกในครอบครัว
 3-5 คน และระบบช่วงอายุของครอบครัวจะมีสมาชิกเพียง 2 ช่วงอายุคนอันประกอบไปด้วยพ่อแม่
 ลูก ในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกครอบครัว และเครือญาติ มีการสร้างบ้านเรือนในพื้นที่เดียวกัน
 แยกออกเป็นครอบครัวย่อย ๆ การแต่งงาน หรือ มีครอบครัวใหม่มีลักษณะเปลี่ยนไปจากเดิมที่ให้
 ความสำคัญกับขนบธรรมเนียม ประเพณี แต่วัยรุ่นสมัยใหม่จะนิยมการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันก่อน
 แต่งงานแต่ส่วนใหญ่จะอยู่กันไม่ยัดเยียดไม่เหมือนกับผู้ที่ได้ตกลงปลงใจที่แต่งงานกันก่อนแล้วจึงจะ
 มาสร้างครอบครัว ความสัมพันธ์ของเครือญาติในระบบแรงงานการผลิต หรือ ลงแขก ไม่มีแล้วใน

รูปแบบสมัยใหม่กิจกรรมของครอบครัว หรือช่วยเหลือในการผลิตต่างครัวเรือนต่างทำแรงงานหา
ด้วยวิธีการจ้างและจ่ายค่าตอบแทน

รูปแบบการปกครองที่ให้ความสำคัญกับความเป็นเครือญาติ และความคุ้นเคย มีน้อยลง
การเลือกผู้นำของชุมชนจะเน้นไปที่ความสามารถ และการช่วยเหลือชาวบ้านหรือทำงานให้กับ
สังคมโดยมีตัวแทนจากรัฐและตัวแทนท้องถิ่นที่มีอำนาจ ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล
และเทศบาลตำบลเป็นผู้ปกครองชุมชน โดยอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น
และการปกครองส่วนท้องถิ่น ลักษณะการปกครองท้องถิ่นที่มีอำนาจ ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้าน
หรือแต่ละชุมชนอันประกอบไปด้วยคณะกรรมการหมู่บ้านที่มี 2 คณะ ได้แก่ คณะทำงานด้าน
อำนาจหน้าที่ทำหน้าที่รับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์การประสานงานและติดตามการทำงานรวมถึง
การจัดทำรายงานผลการดำเนินการของคณะกรรมการในรอบปีและงานอื่น ๆ ใดที่ประธาน
กรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย และคณะทำงานด้านการปกครอง และรักษาความ
สงบเรียบร้อยจะทำหน้าที่ส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การส่งเสริมอุดมการณ์ และการส่งเสริมดูแลให้ราษฎรปฏิบัติ
ตามกฎหมาย และกฎระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน การสร้างความประนีประนอมข้อพิพาท
การตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อย ป้องกันปราบปรามยาเสพติด การคุ้มครองดูแลรักษา
ทรัพย์สินอันเป็นสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน เป็นต้น ส่วนการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีองค์การ
บริหารส่วนตำบล กอ และเทศบาลตำบล กอ เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการบริหารชุมชน
จะมีอำนาจการปกครองที่มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะชุมชนสีขาวจะอยู่ในเขตการปกครองทั้ง
องค์การบริหารส่วนตำบล กอ และเทศบาลตำบล กอ ส่วนชุมชนสีเขียวยังอยู่ภายใต้เขต
การปกครองเฉพาะเทศบาลตำบล กอ เพียงแห่งเดียว แต่สิ่งหนึ่งในการปกครองของทั้งสอง
หน่วยงานในชุมชนสีขาวและชุมชนที่มีภาระหน้าที่ใกล้เคียงกันหรือ คล้ายกัน คือ ทั้งสององค์กร
จะต้องรับผิดชอบต่อประโยชน์สุขของประชาชนและการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่
การพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน
สาธารณะ กำจัดมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล ป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย สิ่งแวดล้อม ส่งเสริม
การศึกษา ศาสนา การพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการรวมถึงการจัดซื้อจัดจ้างต่าง ๆ
 เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงจากระบบการปกครองที่มีรูปแบบในสมัยใหม่ก็มีทั้งผลดี
และผลเสียต่างกัน คือ ระบบการปกครองสมัยดั้งเดิมที่ชาวบ้านเลือกผู้นำชุมชนในการปกครอง
อย่างอิสระทำให้ระบบความเกรงใจ ระบบความอาวุโส และระบบความช่วยเหลือจะช่วยให้
ระงับเหตุหรือระงับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้ในระดับหนึ่งแต่สิ่งที่เป็นข้อสังเกต คือ การรวม

อำนาจการปกครองจากส่วนกลางในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่อยู่ในช่วงสมัยดั้งเดิมก็มี ส่วนช่วยระงับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ได้แก่สิ่งหนึ่งที่ตามมาของระบบการปกครองแบบ การรวมอำนาจ คือ การสร้างความไม่พอใจกับผู้นำชุมชนที่ไม่เปิดโอกาสได้ตัดสินใจ ใน การแสวงหาอำนาจ และผลประโยชน์ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกับผู้นำท้องถิ่นและระดับชาติ ในเวลาต่อมา ส่วนในระบบการปกครองในรูปแบบสมัยใหม่นับได้ว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่ดี ประการหนึ่ง คือ การที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองรับฟังความ คิดเห็นและข้อเสนอแนะ ในเรื่องการจัดหาผู้นำพิจารณาถึงความสามารถร่วมในการตัดสินใจ แต่ การเลือกผู้นำได้อย่างอิสระสามารถส่งผลเสียที่ตามมา คือ การสร้างความกดดันขึ้นในชุมชน เนื่องจากมีการแข่งขันเพื่อแย่งชิงตำแหน่งผู้นำชุมชนทำให้เกิดการใช้อำนาจมืดของผู้นำท้องถิ่นเก่า และผู้นำรุ่นใหม่ที่เริ่มก่อตัวขึ้นเพื่อช่วงชิงผลประโยชน์ในการเป็นผู้บริหารที่ให้อำนาจเป็นอิสระใน ระดับหนึ่ง และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง หรือเข้ามาเป็นผู้นำภายใต้ระบบการ ปกครองรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบล

ในเรื่องของศูนย์กลางของชุมชนสมัยใหม่ ศูนย์กลางของชุมชนยังคงให้ความสำคัญอยู่ที่ โรงเรียนกับวัดเช่นกัน แต่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยดั้งเดิมอยู่มากในเรื่องแนวคิด และวิธีการ ในการดำเนินชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนที่มีต่อ โรงเรียนกับวัดเนื่องจากสังคมดั้งเดิมจะ ให้ ความสำคัญโดยถือว่าโรงเรียน และวัดนั้นเป็นสถานที่ให้การศึกษา เรียนรู้ อบรมวิทยาการต่าง ๆ รวมถึงเป็นที่พึ่งทางใจและให้คำปรึกษาของชาวบ้านขณะเดียวกันครูและพระก็เป็นผู้นำของชุมชน ในการไกล่เกลี่ยเมื่อเกิดปัญหา หรือระงับข้อขัดแย้ง ขึ้นต่อบ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ สมัยใหม่แนวคิดของชุมชนที่มีต่อ โรงเรียน และวัด เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากโรงเรียนเป็นเพียง แหล่งหาความรู้และจบการศึกษาไปตามเกณฑ์ที่ภาครัฐได้กำหนดนักเรียน ไม่ค่อยให้ความสำคัญ และความสำคัญกับครู โดยเฉพาะในปัจจุบันนักเรียนบางคนถึงกับมีความก้าวร้าวกับครูผู้สอน แต่อย่างไรก็ตามโรงเรียนในชุมชน โดยเฉพาะ โรงเรียนวัดสีขาว (วิทยาการ) ซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนสีขาว ที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษา และมีมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) ก็ได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มี แนวทางเป็นประชาธิปไตยด้วยการให้มีการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะอย่างอิสระ โดยอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ และข้อบังคับของนักเรียนในการอยู่ร่วมกันใน โรงเรียนตามแนวทางของ ผู้บริหาร โรงเรียนยุคใหม่ นอกจากนั้นการศึกษายังเปลี่ยน ไปจากเดิม คือ การที่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นได้เข้ามาแบ่งเบาภาระของชาวบ้าน โดยเป็นไปตามรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ในเรื่อง การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นด้วยการถ่ายโอนการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบให้กับชุมชนที่เรียกว่า “ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก” ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ 2 แห่ง คือ ใช้สถานในบริเวณเดียวกับ โรงเรียนวัดสีขาว

(วิทยาลาาม) และโรงเรียนวัดสี่เสียว ซึ่งในปัจจุบันมีผู้ปกครองที่มีรายได้น้อยจะนำบุตรหลานมาเข้าเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

และในส่วนของวัดได้มีการเปลี่ยนแปลงไปวัดถึงแม้วัดจะเป็นที่พึ่งทางใจให้กับชุมชน แต่วัดก็ไม่ได้มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชนอย่างสมัยดั้งเดิมชาวบ้านจะเกี่ยวข้องกับวัดเฉพาะเมื่อถึงงานบุญ เช่น วันพระหรือ งานบุญที่สำคัญ ๆ ได้แก่ วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษาโดยที่ชาวบ้านจะมาร่วมในพิธีกรรม เช่น การตักบาตร การเวียนเทียนจะมีมาถือศีลบ้างในกรณีที่ทางวัดจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรม 3 วัน 5 วัน 7 วัน ชาวบ้านจะไม่ค่อยมาถือศีลปฏิบัติธรรมหรือค้างแรมเป็นเดือน เช่นเดียวกับพระสงฆ์ในวันเข้าพรรษา (ประมาณ 3 เดือน) เหมือนเช่นสมัยดั้งเดิม การมาถือศีลปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง และเป็นคนแก่คนหนุ่มสาวมีบ้างแต่น้อยมาก ถ้ามีการตักบาตรในวันพระธรรมดาจะมีคนหนุ่มสาวมาตักบาตรบ้างแต่เมื่อตักบาตรเสร็จก็รีบกลับไปทำงานการทำกิจกรรมในชุมชนพระสงฆ์ยังมีกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านในงานบุญต่าง ๆ เช่น การทำบุญบ้าน งานแต่งงาน งานศพ ฯลฯ นอกจากนั้นยังมีงานบุญที่เกี่ยวข้องกับหลักศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธที่เกิดขึ้นในชุมชนสมัยใหม่ประมาณ 3-4 ปีมานี้ (พ.ศ. 2552) คือ การจัดให้มีการตักบาตรพระอุปคุตเพื่อเป็นการรำลึกคุณสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยปราชญ์ชาวบ้านร่วมมือกับทางวัดสืงาวัดให้มีขึ้นในชุมชนสืงาวัดซึ่งการตักบาตรพระอุปคุตนี้เป็นวัฒนธรรมชุมชนที่นิยมจัดขึ้นทางภาคเหนือของประเทศไทย และประเทศพม่า ซึ่งการจัดให้มีการตักบาตรพระอุปคุตไม่ใช่แต่เป็นการรำลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าเท่านั้นจุดมุ่งหมายของงานที่สำคัญคือ เพื่อต้องการให้ชาวบ้านได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน และเพื่อสร้างความสามัคคีภายในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง

นอกจากนั้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัด และแนวคิดทางศาสนาในชุมชนสืงาวัด และชุมชนสี่เสียวยังมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตและเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน หรือชาวนาของชุมชนสืงาวัด และชุมชนสี่เสียวในสมัยดั้งเดิมร่วมอยู่ด้วยซึ่งกิจกรรมนี้ถูกจัดให้มีขึ้นกว่า 20 ปี แล้วที่เรียกว่า “การทำบุญกลางทุ่ง” หรือ “วันเกษตรกร” โดยการทำบุญจะจัดขึ้นปีละหนึ่งครั้งการจัดงานจะมีพิธีทำบุญทางพุทธศาสนา พร้อมกับพิธีพราหมณ์ คือ การตั้งศาลแม่โพสพขึ้นมาโดยเปลี่ยนสลับกัน 6 ชุมชน ในตำบลกอไผ่ เพื่อการบูชาและหวังผลของการทำบุญเพื่อเป็นการตอบแทนแม่โพสพที่ให้การปกป้อง คุ้มครองทั้งคนและข้าวที่เป็นผลผลิตในชุมชนซึ่งในการจัดให้มีขึ้นในชุมชนนี้ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งนี้อาจจะเรียกว่า “เป็นวัฒนธรรมที่อุปโลกน์ขึ้น หรือวัฒนธรรมประดิษฐ์” ที่เกิดขึ้นในสมัยใหม่เนื่องจากว่าในปัจจุบันนี้ทั้งสองชุมชนไม่ได้มีวัฒนธรรมในการผลิตข้าวอย่างเช่นในสมัยดั้งเดิมที่ต้องมีการทำขวัญนา ทำขวัญควาย ทำบุญกลางลาน พิธีเปิด-ปิดทุ่ง พิธีเกี่ยวแล้วเนื่องจาก ในชุมชนมีการทำนาลดลงอย่างมากผู้ที่ยังคงประกอบอาชีพทำนาก็ไม่ได้ใช้วิธีการแบบสมัยดั้งเดิมการทำนาในปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในชุมชนทั้งท้องนา

ไปทำงานรับเหมาก่อสร้าง ทำงานโรงงานอุตสาหกรรม ทำฟาร์มเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา วัฒนธรรมข้าวในชุมชนจึงไม่ต้องอาศัยความเชื่อ และแนวคิดทางศาสนาเข้าร่วมในการ ประกอบการผลิตแบบสมัยดั้งเดิมการจัดทำบุญกลางทุ่งจึงเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการทำบุญ เลี้ยงพระเพื่อมุ่งหวังความสุขในภพหน้า การสร้างความสามัคคี และเป็นการระลึกคุณของข้าว และ แม่โพสพที่เป็นที่พึ่งสำหรับชาวนาในสมัยดั้งเดิม และสมัยใหม่ที่ยังคงมีอาชีพในการผลิตข้าว

3. “วัฒนธรรมข้าว” วัฒนธรรมแห่งภูมิปัญญา แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน คือ วัฒนธรรมข้าว และวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจสมัยดั้งเดิม (ก่อน พ.ศ. 2525) และวัฒนธรรมข้าว และวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ (พ.ศ. 2525-ปัจจุบัน)

ส่วนที่ 1 วัฒนธรรมข้าว และวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจสมัยดั้งเดิม (ก่อน พ.ศ. 2525) ชาวนาในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวมีวัฒนธรรมข้าว และวัฒนธรรมข้าวในระบบเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับพิธีกรรม และระบบความเชื่อทางศาสนา โดยเริ่มมาตั้งแต่การเกิดขึ้นของชุมชน โดยในแต่ละขั้นตอนของการผลิตข้าว นั้น ในวัฒนธรรมดั้งเดิมจะเริ่มต้นจากการ 1. การเตรียมทุน โดยต้องใช้ ทุนในการซื้อเมล็ดพันธุ์ และเครื่องมือในการผลิต 2. การเตรียมดิน มีการไถ 3 ขั้นตอนด้วยการ ใช้ควายกับเครื่องมือที่ทำด้วยไม้และเหล็ก คือการ ไถตะ ไถแปร และ ไถคราด การ ไถตะเป็นการ ไถ ครั้งแรกเพื่อเป็นการทำลายวัชพืชในนา และพลิกหน้าดินแล้วปล่อยทิ้งไว้ประมาณ 1 สัปดาห์แล้วจึง ทำการ ไถแปร เพื่อตัดกับรอยไถตะทำให้รอยไถตะแตกออกเป็นก้อนเล็ก ๆ จนวัชพืชหลุดออกจาก ดินหลังจากนั้นจึง ไถคราดเพื่อคราดเอาวัชพืชออกจากนาและปรับระดับพื้นนาให้เรียบเสมอกัน 3. การทำขวัญนาทำกันก่อนที่จะลงมือเพาะปลูก โดยเชิญหมอขวัญมาทำพิธีจากนั้นจึงมา 4. ทำขวัญ ควาย โดยจะทำบริเวณคอกควายเพื่อรำลึกถึงบุญคุณของควาย 5. เตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ชื่อว่า 6. ขั้นตอนการปลูกข้าว นำดินข้าวที่เพาะเป็นต้นกล้าในแปลงนานำมาปลูก (นาดำ) 7. ชาวนาจะทำพิธี แรกนาซึ่งเป็นพิธีแรกลงนา (ต่างคนต่างทำ) เพื่อบูชาผี เทพเทวดาที่เกี่ยวกับการทำนา คือ พระภูมิเจ้า ที่แม่โพสพ แม่ธรณีเพื่อขอให้ช่วยดูแลต้นข้าวให้เจริญเติบโต 8. เมื่อข้าวตั้งท้องแล้วชาวนาจะทำพิธี ทำขวัญข้าวเพื่อบูชาแม่โพสพที่มีบุญคุณและให้ความสมบูรณ์กับผืนนาชาวนาจึงต้องการทำขวัญ เพื่อเป็นการกล่าวขอขมา กับสิ่งที่มี การเปลี่ยนแปลงอะไรกับต้นข้าว 9. ชาวนาจะเตรียมลานนวดไว้ รอใกล้บริเวณขังจากด้วยการปรับพื้นให้เรียบด้วยการใช้มูลความผสมน้ำตากให้แห้ง 10. ชาวนาจะ เรียกขวัญแม่โพสพเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวขอกภัยและตอบแทนบุญคุณ 11. ลงแขกเกี่ยวข้าวด้วย การร่วมมือในบรรดาพ่อ แม่ พี่น้อง เครือญาติทั้งชายหญิงหรือมีการสลับเปลี่ยนกัน โดยไม่มี ค่าตอบแทนในรูปตัวเงินแต่จะมีการเตรียมข้าวปลาอาหารมาเลี้ยง 12. ตีข้าว หรือ ฟาดข้าวเพื่อให้ ข้าวเปลือกหลุดออกจากรวงด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า “มีว” หรือ “ไม้หนีบ” 13. ทำบุญลาน ก่อนที่ จะนำข้าวขึ้นยุ้งด้วยการถวายเป็นทานให้พระสงฆ์ได้ฉันท์เพื่อจะได้ อานิสงส์มาก และเป็นการเคารพ

ต่อเจ้าที่เจ้าทาง และเป็นการทำขวัญข้าว ฉางข้าว วั และควาย 14. ทำพิธีปิดขังด้วยการทำขวัญ ขังเพื่อให้แม่โพสพให้กลับมาที่ลานนวดข้าวอีกครั้งหนึ่ง 15. พิธีเปิดขังชาวนาจะทำพิธีเปิดขังอีก ครั้งโดยด้วยการนำข้าวเปลือกที่เตรียมไว้หนึ่งขันหลังจากการนวดเพื่อนำมาสังเวชและขณะทำการ สังเวชอยู่นั้นก็ตักข้าวเปลือกที่เตรียมไว้ก็ขอพรจากแม่โพสพได้คลับันดาลให้ข้าวมีมากมาย 16) ขั้นตอน การใช้ข้าวเปลือกทำข้าวสารชาวนาจะนำข้าวเปลือกไปตามให้แห้งเสียก่อนโรยฝัดให้เหลือเฉพาะ เมล็ดที่สมบูรณ์โดยชาวนาบางบ้านจะสีเองด้วยการตำ หรือสีด้วยครกสีมือ (การตำข้าว) โดยใช้ครก ใช้สาก บางบ้านไม่สีเองเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวจะมีพ่อค้าคนกลางมาซื้อและนำไปขายต่อยังโรงสี

ส่วนที่ 2 วัฒนธรรมข้าว และวัฒนธรรมในระบบสีข้าว (พ.ศ. 2525-ปัจจุบัน)

วัฒนธรรมข้าว และวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ของชุมชนสีข้าว และชุมชนสีเขียว ในสมัยใหม่มีการผลิตเพื่อการค้าเพียงอย่างเดียวไม่มีการผลิตเพื่อบริโภค ประเพณีพิธีกรรมแทบไม่มีให้ปรากฏที่มีทำกันบ้างก็มีการบูชาแม่โพสพเพื่อแสดงความขอบคุณที่ให้การปกป้องคุ้มครองทั้ง คน และข้าว การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมข้าวเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปตามรูปแบบ สมัยใหม่เริ่มประมาณ 30 ปีมาแล้ว (พ.ศ. 2525) โดยเริ่มต้นจากการมีถนนลูกรังเข้าสู่ชุมชน(พ.ศ. 2517) ในสมัยดั้งเดิมจะมีเพียงถนนที่ทำจากดิน ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2532 มีการสร้างถนนเป็น คอนกรีต สะพานไม้เปลี่ยนเป็นสะพานปูน การเดินทางไปมาหาสู่กันเปลี่ยนจากการเดินทางด้วยเรือ เปลี่ยนมาเป็นเดินทางด้วยรถยนต์หลังจากมีถนนเข้าถึงชุมชนชาวนาบ้านในชุมชนเปลี่ยนวิธีการ จับบ่ายใช้สอยที่มีการซื้อขายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงเริ่มออกไปซื้อหาของใช้ต่าง ๆ และหาซื้อ เครื่องมือในการผลิตจากภายนอกชุมชนด้วยรถยนต์โดยสารที่เข้ามารับในชุมชนโดยเฉพาะที่บริเวณ บางปะกงและแปดริ้ว ซึ่งเป็นตลาดอยู่ในตัวเมืองจะเชิงเทรา ชาวนาจึงได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลใหม่ การใช้ปัจจัยการผลิตใหม่ ๆ จากพ่อค้าคนกลาง เช่น การหาซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าว เครื่องมือการผลิตที่ใช้ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ขณะเดียวกันก็ได้รับคำแนะนำจากเพื่อนบ้าน การทำนาที่เคยใช้แรงงานจากสัตว์ ลดน้อยลงลดไถเดินตามเริ่มน้อยลงด้วยการนำเครื่องจักรมาใช้ที่เรียกว่า รถไถนา (แทรกเตอร์) กับนาขนาดใหญ่เครื่องไถนาเดินตามมีใช้บ้างในแปลงนาเล็ก ๆ การยอมรับการใช้เครื่องไถนาหรือ ปัจจัยการผลิตอื่น ๆ เช่น รถนวดข้าว รถเกี่ยวข้าว การจ้างแรงงานคน แรงงานเครื่องจักรมีปัจจัยอื่น ๆ สนับสนุนร่วมด้วย และทำให้ชาวนายอมรับในสิ่งใหม่ ๆ เนื่องจากแรงงานคนได้ลดน้อยลงไม่มีการลงแขก เด็กรุ่นใหม่ไม่นิยมทำนาเพราะเห็นว่าเหนื่อย แรงงานสมัยใหม่จะนิยมทำงานตาม โรงงานอุตสาหกรรมเนื่องจากโรงงานต่าง ๆ เข้ามารั้งอยู่ในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง เป็นงานไม่เหนื่อยมากไม่สกปรก ไม่ต้องตากแดด พนักงานก็ไม่จำเป็นต้องจบการศึกษาระดับสูงมากถึงขั้นปริญญาจบเพียงแค่ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาก็สามารถหางานทำได้ ชาวนาบางส่วน ได้มี

การเปลี่ยนไปประกอบอื่นก็มีเป็นจำนวนมาก โดยเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นเนื่องจากรายได้ไม่แน่นอน และผลผลิตได้ไม่เป็นไปตามต้องการ ขาดทุน หรือ ได้รายได้น้อย ชาวนาบางรายติดหนี้หมุนเวียน ไปเรื่อยจากพ่อค้าที่นำปัจจัยการผลิต โดยยืมมาก่อนเมื่อขายผลผลิตได้ก็นำใช้คืนและก็มีใหม่เมื่อถึง หน้านาหรือเข้าฤดูทำนา และยิ่งไปกว่านั้นชาวนาไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองต้องเสียดำเช่าซึ่งเป็นต้นทุนการผลิตที่สูงทำให้ชาวนาได้เปลี่ยน ไปประกอบอาชีพอื่น เช่น เลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้ง หรือ ไปทำงานรับเหมาก่อสร้าง รับจ้างทั่วไป ฯลฯ

ชาวนาที่ยังทำนาอยู่ในปัจจุบัน ได้เปลี่ยนการผลิตเพื่อการบริโภคมุ่งผลิตเพื่อการค้าเป็นสำคัญ ไม่มีการเก็บเมล็ดพันธุ์เพราะชาวนาในปัจจุบันไม่ได้ทำนาเองทุกขั้นตอน การทำนาใช้วิธีการจ้างแรงงานจากคน และแรงงานจากเครื่องจักร ตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมดิน การปลูก การเก็บเกี่ยว ผลผลิตขั้นตอนการผลิตข้าวแต่ละครั้งก็พบอุปสรรคต่าง ๆ ที่ตามมาในช่วงการเพาะปลูกอาจจะมี เพลี้ย แมลงหอยกัดกินข้าว การขึ้นราคาปุ๋ยสารเคมี ประกอบกับชาวนามินิยมบำรุงนาที่เป็นดินเสื่อมคุณภาพจากการกระทำซ้ำ ๆ ในการปลูกข้าวและใช้ยาชนิดต่าง ๆ (เนื่องจากมองว่าไม่ได้เป็นที่นาของตัวเองเป็นแต่เพียงนาเช่าถ้าจะต้องบำรุงดินอีกก็จะเสียต้นทุนการผลิตสูงขึ้น) การผลิตข้าว หรือ วัฒนธรรมข้าวสมัยใหม่จึงไม่มีขั้นตอนมากมายเหมือนเช่นเดียวกับในสมัยดั้งเดิมแต่จะต้องเริ่มจากการมีเงินลงทุน เพื่อซื้อปัจจัยการผลิตทุกชนิดรวมทั้งการจ้างแรงงานในการผลิต เพราะไม่มีแรงงานในระบบครอบครัวเครือญาติแบบลงแขกเพื่อแลกเปลี่ยนแรงงาน การจ้างแรงงานจึงมีการจ้างหลายอย่าง เช่น การจ้างแรงงาน หรือ เครื่องจักรในการเตรียมดินที่ผู้จ้างจะต้องจ่ายค่าน้ำมัน ค่าแรงงานคนขับรถไถนา (การจ้างจะจ้างเป็นจำนวนไร่) ซึ่งในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวยังมีการทำนาทั้งนาปี และนาปรัง (การทำนาหว่านน้ำตม) ไม่ว่าจะทำนาชนิดไหนชาวนาจะจ้างเกือบทุกขั้นตอน การหว่าน การฉีดยาฆ่าแมลง การใส่ปุ๋ยเร่งการผลิต การนวดข้าว การเกี่ยวข้าว การเก็บ ฟาง จนกระทั่งขั้นการจำหน่ายวัฒนธรรมข้าวสมัยใหม่ยังคงไม่ได้แตกต่างจากรูปแบบสมัยดั้งเดิม แต่ยังคงใช้วิธีการเดิม ๆ ในการจำหน่าย คือ การที่เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อใน ที่นา โดยเอารถมารับซื้อแล้วหักค่าความชื้น และคิดราคาจ่ายเงินหน้าทีนาแล้วนำมาจำหน่ายยังโรงสีต่อไปจะต่างกันตรงที่ในสมัยดั้งเดิมใช้เรือบรรทุก ส่วนในสมัยใหม่ใช้รถเป็นพาหนะบรรทุก เท่านั้นคนที่มาซื้อข้าวก็ยังคงเป็นพ่อค้าคนกลางเช่นเดิม

4. ระบบเศรษฐกิจของชุมชน แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ระบบเศรษฐกิจชุมชนสมัยดั้งเดิม (ก่อนพ.ศ. 2525) และส่วนที่ 2 ระบบเศรษฐกิจของชุมชนสมัยใหม่ (พ.ศ. 2525-ปัจจุบัน)

ส่วนที่ 1 ระบบเศรษฐกิจของชุมชนสมัยดั้งเดิม (ก่อน พ.ศ. 2525) ระบบเศรษฐกิจของชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวยังคงไม่มีศูนย์กลางในทางการค้าเพื่อเชื่อมโยงระหว่างผู้ซื้อกับ

ผู้จัดจำหน่าย หรือผู้จัดจำหน่ายกับผู้จัดจำหน่ายด้วยกัน การค้าเป็นระบบง่าย ๆ ที่เกิดขึ้นจากชาวบ้าน ไม่มีความผูกพันไปกับองค์กรใด ๆ หรือหน่วยงานของรัฐ การขายสินค้ามีเพียงผลผลิตจากข้าว และสินค้าเกษตรกรรมของชาวบ้าน สินค้าอื่น ๆ ไม่มีส่วนใหญ่มักจะเป็นการแลกเปลี่ยนผลผลิตของชาวบ้านบ้านใครปลูกมะม่วงก็แบ่งกันรับประทาน ใครมีกล้วยก็มาแลกของอื่น ๆ อาจจะเป็นขนม ข้าวต้มต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงเริ่มมีการจัดจำหน่ายตนเองในชุมชนหรือเริ่มจัดเป็นตลาดนัดที่ชาวบ้านนำสินค้ามาจำหน่าย คือ มีผลผลิตเมื่อใดก็นำมาขายไม่ได้หวังผลกำไรมากมายเพียงเพื่อพออยู่พอกิน

ส่วนที่ 2 ระบบเศรษฐกิจของชุมชนสมัยใหม่ (พ.ศ. 2525-ปัจจุบัน) ชุมชนสีขาวและชุมชนสีเขียวย มีการเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยดั้งเดิม คือ การที่ระบบเศรษฐกิจมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเศรษฐกิจที่ประกอบไปด้วยบุคคล และสถาบันต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่เฉพาะเจาะจงในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยใช้หลักการแบ่งงานกันทำตามความถนัด มีกฎระเบียบ กฎเกณฑ์และแนวทางในการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนั้นยังมีหน่วยย่อยโดยเชื่อมกับสถาบันที่แสดงคุณลักษณะของสังคมเศรษฐกิจที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม เช่น หน่วยธุรกิจ (บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่นำสินค้า มาบริการซึ่งในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจสมัยดั้งเดิม คือ การผลิตข้าว การเลี้ยงไก่ไข่ ออกขายโดยไม่ต้องมีศูนย์กลางหรือตัวเชื่อมโยงในระบบเศรษฐกิจ ส่วนในปัจจุบันจะมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางทางการค้า เช่น สหกรณ์ผู้เลี้ยงไก่ไข่แปดริ้วที่เป็นระบบสหกรณ์ที่เป็นศูนย์กลางให้สมาชิกที่ไม่มีที่เก็บไข่ นำไข่เข้ามาฝากแช่เย็น โดยคิดในราคาถูกเพื่อรอขายหรือส่งออกไปยังต่างประเทศ การจัดองค์กรท้องถิ่นเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร คือ การที่องค์กรบริหารส่วนตำบลนำตะไคร้มาแจกให้ชาวบ้านปลูกและเป็นตัวกลางในการจัดจำหน่าย ฯลฯ ในชุมชนมีการจัดระบบเศรษฐกิจขึ้นที่นอกเหนือจากภาคเกษตรกรรม เช่น มีการเปิดโรงแรมให้บริการ ร้านซักรีด รับเล่นดนตรีไทย (วงปี่พาทย์) ร้านเสริมสวย ซ่อมรถยนต์ ซ่อมคอมพิวเตอร์ มีโรงงานอุตสาหกรรม

การดำเนินวิถีชีวิตของชาวนา : ผลกระทบที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมข้าว

จากการศึกษาวัฒนธรรมข้าวของชาวนาในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวย พบว่าการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมข้าวมีส่วนสำคัญ และส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวนาหลายประการ

1. เมื่อมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในชุมชนชาวนามีวิถีชีวิตแบบเดิมที่เปลี่ยนจากระบบที่เรียกว่า “เอามื้อเอมแรง” ที่มีการอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันในการทำนาไม่มีค่าจ้างแรงงาน เปลี่ยนเป็นระบบ “ตัวใครตัวมัน” “มือใครยาวสาวได้สาวเอา” “ต่างคนต่างทำ” คือ ชาวนาในชุมชน

ไม่มีการช่วยเหลือกันเอื้ออาทรซึ่งกันและกันเพราะทุกคนหันมาอาศัยเครื่องมือการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่แทนแรงงานสัตว์ ใครเป็นเจ้าของเครื่องมือถือได้ว่าเป็นผู้กุมอำนาจการผลิต

2. ชาวนาขาดความภาคภูมิใจในอาชีพที่ได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนและร่วมสร้างขึ้นมาที่เรียกว่า “วัฒนธรรมชุมชน” หรือ “วัฒนธรรมท้องถิ่น” ทักษะหรือฝีมือที่เคยมีมาในสมัยดั้งเดิมถูกลดความสำคัญหรือมีน้อยลงการมุ่ง การเจริญเติบโตไม่มีความสัมพันธ์กับรายได้ ชาวนาเสียความอิสระส่วนตัวแต่ตกอยู่ภายใต้เงื้อมมือของเวลา

3. อำนาจเงินมีความสำคัญอย่างสูง เพราะการใช้อำนาจเงินสามารถแลกเปลี่ยนกับแรงงาน เครื่องมือ และการต่อรอง

4. ไม่มีการละเล่น หรือประเพณีท้องถิ่นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในชุมชน ชาวนาทำให้ความสัมพันธ์ในการผลิตขาดหายไป

5. ขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายชาวนาทั้งในระดับเครือญาติ และชุมชนเนื่องจากต่างคนต่างอยู่ต่างคนต่างผลิตต่างคนต่างขาย

6. ขาดการต่อรองราคาทั้งที่ชาวนาเป็นผู้ควบคุมการผลิตราคาขึ้นกับอยู่ภายใต้ระบบตลาด

7. อาชีพชาวนากลายเป็นไม่ใช่อาชีพชาวนาแต่เป็นชาวนาที่ไม่ได้รักในคุณค่าแต่อาชีพทำนาเป็นอาชีพที่ทำเพื่อหารายได้ และการค้า

8. การเร่งการผลิตเพื่อการค้าส่งเสริมให้เกิดลัทธิปัจเจกนิยม (Individualism) โดยตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเองมากกว่าการรับผิดชอบต่อครอบครัวและส่วนรวม

บทสรุป

กล่าวสรุปได้ว่า การศึกษาสภาพทั่วไป ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม และระบบเศรษฐกิจของชาวนาในชุมชนสีขาว และชุมชนสีเขียวมีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปมาตั้งแต่สมัยดั้งเดิม (ก่อนปี พ.ศ. 2525) เรื่อยมาจนกระทั่งเข้าสู่สมัยใหม่ (พ.ศ. 2525-ปัจจุบัน) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวนาทำให้ชาวนาได้เปลี่ยนวิถีชีวิตจากสังคมที่มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย การติดต่อไปมาหาสู่กัน ไม่ค่อยสะดวก มีการดำรงชีวิตด้วยการปลูกข้าวเพื่อใช้ในการบริโภคภายในครอบครัวโดยอาศัยธรรมชาติเป็นเครื่องกำหนด ความรู้ที่ได้รับถ่ายทอดหรือภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ความสัมพันธ์หรือเครือข่ายทางระบบเครือญาติ มีค่อนข้างสูงมีพิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณีค่านิยม โดยใช้ศาสนาพุทธและพราหมณ์ร่วมในการผลิตทุกขั้นตอน และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สมัยใหม่วิถีในการดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไป การเดินทางไปมาสะดวกรวดเร็วมากขึ้นมีการติดต่อภายในชุมชน และภายนอกชุมชนการผลิต

เพื่อบริโภคเปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อการค้ามีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้ผลผลิตที่ได้รวดเร็วขึ้น พิธีกรรม ความเชื่อ ค่านิยมด้วยการใช้หลักความเชื่อทางศาสนายังคงมีและใช้เป็นแนวในการปฏิบัติ ร่วมในการดำรงชีวิตแต่ใช้ร่วมกับขั้นตอนการผลิตมีน้อยลงมาก หรือแทบไม่มีรวมถึงความสัมพันธ์ ทางเครือญาติน้อยลงทำให้การผลิตมีการวิธีการจ้างเกือบทุกขั้นตอนทำให้ชาวนาเกิดการแข่งขัน การผลิตเพื่อการค้า และรายได้สูงสุดผลทำให้ชาวนาไม่มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันต่างคน ต่างทำต่างคนต่างอยู่ ชาวนาขาดความภาคภูมิใจในอาชีพที่ได้รับถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่มีประเพณีท้องถิ่นที่สร้างความสัมพันธ์ภายในชุมชน ชาวนาขาด ความเชื่อมโยงทางเครือญาติและการดำรงความปัจเจกชนสูงทำให้เกิดลัทธิปัจเจกนิยม